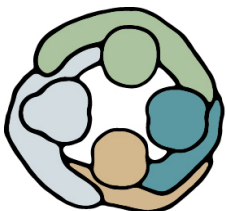

SURUN KESKELLÄ

Valikoima läheisen kuolemaa ja surutyötä
käsittelevää kirjallisuutta

HUOMA
Henkirikoksen uhrien läheiset ry

Jenny Liuska

OAMK

KIRJASTO JA TIETOPALVELUN KO.

SISÄLLYSLUETTELO

LUKIJALLE	2
AIKUISILLE	3
Ammattikirjallisuus, oppaat ja työkirjat.....	3
Elämäkerrat ja muistelmat.....	12
Elämäkerrat ja muistelmat (kootut kertomukset).....	20
Hengellinen kirjallisuus ja sielunhoito	24
Kaunokirjallisuus	30
Runot, ajatelmät ja mietelauseet	35
Sarjakuvat	41
LAPSILLE JA NUORILLE	43
Elämäkerrat, muistelmat ja oppaat	43
Kaunokirjallisuus	45
Runot.....	52
Sadut ja kuvakirjat.....	53
TEKIJÄHAKEMISTO	58
TEOSHAKEMISTO	61

Tämä käsissäsi oleva kirjallisuusluettelo on suunnattu kaikille läheisen kuolemaa sureville, mutta erityisesti läheisensä odottamatta sairauskohtauksen, onnettomuuden, itsemurhan tai henkirikoksen uhrina menettäneille. Tämä on suunnattu myös surevia työssään kohtaaville ammattilaisille ja vapaaehtoisille, surevan läheisille ja kaikille aiheesta kiinnostuneille.

Tässä luettelossa on kirjallisuutta aikuisille, lapsille ja nuorille. Kirjallisuus on lajiteltu eri aihealueiden alle, jotka voi nähdä edellisen sivun sisällysluettelosta. Ne sisältävät asiantuntevaa ammattikirjallisuutta, auttavia oppaita ja työkirjoja, hengellistä kirjallisuutta, menetyksen kokeneiden kertomuksia, aihetta käsittelevää runoutta ja kaunokirjallisuutta, puhuttelevia sarjakuvia sekä menetystä käsitteleviä satuja ja kuvakirjoja.

Tiettyyn aihealueeseen pääsee nopeasti klikkaamalla sen kohdalta sisällysluettelosta. Aihealueiden alla kirjallisuus on lajiteltu tekijän sukunimen tai toimitetun teoksen tapauksessa teoksen nimekkeen mukaan aakkosjärjestykseen. Lopussa on sekä tekijän sukunimen että kirjan nimekkeen mukaan aakkosiin järjestetyt hakemistot.

Kirjallisuusluettelo on Oulun ammattikorkeakoulun kirjasto- ja tietopalvelun koulutusohjelman opinnäytetyö ja sen toimeksiantaja on Huoma – Henkirikoksen uhrien läheiset ry. Kyseessä on valikoimaluettelo, joten tämä ei sisällä kaikkea aiheesta kirjoitettua kirjallisuutta. Luettelo ei myöskään sisällä lehtiä tai verkkomateriaaleja.

Toivon, että tämä luettelo auttaa Sinua löytämään kaipaamaasi kirjallisuutta ja myös tutustumaan uusiin kirjoihin.

*Oulussa Marraskuussa 2015
Jenny Liuska*

Luettelo päivitetty 31.10.2017

Bendt, Ingela : Kun pieni lapsi kuolee

Helsinki : Lasten keskus, 1999. 277 s. ISBN 951-627-275-4

Bendt käsittelee kirjassaan pienen lapsen kuoleman aiheuttamaa surua, kuolinsyitä erittelemättä. Jokainen kokee järkytystä, tuskaa ja surua lapsen menettäessään. Kirjailijalla itsellään on omakohtaista kokemusta pienen lapsen kuolemasta, sillä hänen kaksoslapset kuolivat molemmat pieninä. Kirja jakautuu kahteen osioon, josta ensimmäinen on tarkoitettu perheen tueksi. Toinen osa on tarkoitettu niille, jotka ammatissaan kohtavat lapsen kuoleman kokeneen perheen jäseniä.

Cleve, Elisabeth : Pidä isää kädestä! - Kaksivuotias kriisiterapiassa

Helsinki : WSOY, 2005. 2. painos. 232 s. ISBN 951-0-30167-1

Kaksivuotias pieni poika Victor menettää äitinsä ja pikkuvempensä liikenneonnettomuudessa. Nyt hänen täytyy selviytyä elämässä suruun ja epätoivoon vaipuneen isänsä kanssa.

Kirjassa kuvataan yksi kerrallaan yhteensä 15 tapaamiskertaa sisältänyttä kriisiterapiaa, jonka aikana Elisabeth Cleve pyrkii auttamaan Victoria käymään läpi suruaan. Samalla kerrotaan myös isän käymistä keskusteluista miespuolisen terapeutin kanssa.

Dyregrov, Atle : Lapsen suru

Helsinki : Mannerheimin lastensuojeluliitto, 1993. 112 s. ISBN 951-9312-64-1

Lapsella on suuri mahdollisuus jäädä yksin surunsa kanssa, sillä aikuiset eivät välttämättä ymmärrä lapsen kärsimän surun syvyyttä. *Lapsen suru* antaa käytännön neuvoja muun muassa päiväkodeille, kouluille ja vanhemmille siitä, miten auttaa lasta jota on kohdannut kriisi, kuten omaisen tai ystävän kuolema. Kirja soveltuu kaikille, jotka ovat työssään paljon lasten parissa ja niille, jotka ovat tekemisissä surua käsittelevän lapsen kanssa.

Dyregrov, Atle & Raundalen, Magne : Sureva lapsi ja koulu

Tampere : Vastapaino, 1997. 167 s. ISBN 951-768-012-0

Kirjassa pyritään vastaamaan moniin lapsen surua koskeviin kysymyksiin. Aiheena ovat lapsen suru ja kriisireaktiot, ystävien merkitys lapsuus- ja nuoruusiässä, ystävän kuolema, äkilliset kuolematapaukset ja lapsen vakava sairaus. Lisäksi kirjassa käsitellään

sitä, miten surevaa lasta voidaan auttaa eri tilanteissa sekä miten kuolematapausta ja kriisitilanteita voidaan käsitellä kouluissa. Kirjassa esitellään valmiussuunnitelma kouluille erilaisten kriisitapahtumien varalle.

Ekola, Hanna : Surulla on aikansa – Muistojeni kirja

Helsinki : Arkki, 2008. 128 s. ISBN 978-951-618-956-0

Tämän kirjan avulla voi työstää omaa surua, Hanna Ekolan runojen ja pohdintojen sekä herkkien kuvien johdattelemana. Kirjassa on tilaa omille ajatuksille, muistoille ja valokuville. Voit tehdä tästä omannäköisesi surukirjan muistoksi menettämällesi ihmiselle. Kirja auttaa kirjoittamaan omista tunteista, vaikeimpia asioita kaihtamatta. Millainen oli menettämäsi läheinen? Miten hän kuoli? Millaista on suru? Kirja sopii työvälineeksi myös sururyhmille.

Engblom, Katariina & Lehtonen, Elisa : Läsnä ja lähellä – Opas kuolemaa ja surua kohtaaville vapaaehtoisille

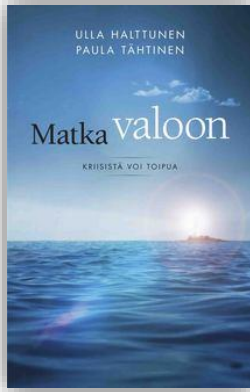
Helsinki : Eläkeliitto, 2010. 59 s. ISBN 978-952-9880-93-5

Moni ihminen kaipaa vapaaehtoista kulkemaan heidän rinnallaan vaikeina hetkinä. Tämä kirja on käytännönläheinen opas kuolevia ja surevia kohtaaville vapaaehtoisille, omaisille ja ammattilaisille. Käsiteltäviä aiheita ovat vapaaehtoistyön periaatteet, suru ja luopumisen tuska, erilaiset kuolemat ja niihin liittyvät surun elementit, kuolevan ihmisen tukeminen, kuoleman jälkeiset järjestelyt ja vapaaehtoisen omat voimavarat.

Erjanti, Helena & Paunonen-Ilmonen, Marita : Suru ja surevat – Surevien hoitotyön perusteet

Helsinki : WSOY, 2004. 1.painos. 175 s. ISBN 951-0-22715-3

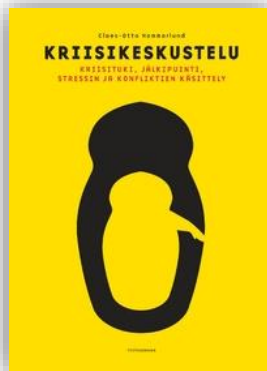
Kirjassa käsitellään surua käsitteenä ja ilmiönä, luopumisen prosessina ja elämänkaaren eri vaiheissa. Lisäksi siinä annetaan eväitä luopumisen tukemiseen. Kirjan yhtenä tarkoituksena on haastaa lukijan pohtimaan surua aitojen kokemusten kautta, kuten myös tarjota uusia tapoja auttaa ja hoitaa surevia. Kirja on suunnattu korkeakoulujen sosiaali- ja terveysalan opiskelijoille ja kaikille, jotka osallistuvat surevien tukemistyöhön.

Halttunen, Ulla & Tähtinen, Paula : Matka valoon – Kriisistä voi toipua

Lohja : Karas-Sana, 2014. 62 s. ISBN 978-951-655-697-3

Kriisejä on monenlaisia, ja usein ne tulevat tahtomatta ja yllätyksenä. *Matka valoon* sisältää Pastori Ulla Halttusen kirjoituksia kriisien syistä ja vaiheista sekä psykoterapeutti Paula Tähtisen kirjoituksia traumasta ja sen hoidosta. Kirja on tarkoitettu sekä ryhmäaineistoksi että omaan työskentelyyn.

Hammarlund, Claes-Otto : Kriisikeskustelu – kriisituki, jälkipiinti, stressin ja konfliktien käsittely

Helsinki : Tietosanoma, 2010. 2. päivitetty laitos. 308 s. ISBN 978-951-885-320-9

Kirjassa käydään havainnollisesti läpi erilaisia kriisituen ja konfliktinkäsittelyn menetelmiä. Aiheena on myös suru, menetys ja traumaattinen suru. Kirja on tarkoitettu ammattilaisille sekä kriisissä oleville ja heidän läheisille.

Holm, Tuija & Turunen, Tuija : Minun suruni – Aikuisen opas

Helsinki : Psykologinen kustannus, 2008 2. uudistettu painos. 46 s. ISBN 978-951-9263-78-6

Minun suruni on kaksiosainen opas aikuisille siitä, kuinka he voivat auttaa lasta surun keskellä. Tässä käsikirjaosassa käsitellään lapsen reaktioita läheisen kuolemaan, lapsen kuolemankäsityksiä eri ikäkausina, lapsen surua, traumaa ja reaktioita traumaattisessa surussa sekä eri tapoja auttaa surevaa lasta.

Holm, Tuija & Turunen, Tuija : Minun suruni – Surutyökirja lapsille ja varhaisnuorille

Psykologinen kustannus, 2008. 2. uudistettu painos. 56 s. ISBN 978-951-9263-79-3

Käsikirjan lisäksi Holm ja Turunen ovat tehneet surutyökirjan, joka on tarkoitettu luku-taitoisille, noin 7-12-vuotialle lapsille. Päiväkirjamaisen työkirjan voi ojentaa lapselle, joka on menettänyt läheisen. Toiset haluavat täyttää sitä omassa rauhassa ja toiset yhdessä aikuisen kanssa. Kirjaa voi täyttää omaan tahtiin. Sen tarkoitus on auttaa lasta ymmärtämään omia tunteitaan ja löytää oma tapansa surra menetystä. Kirjoissa on kriisi- ja traumapsykologinen lähestymistapa.

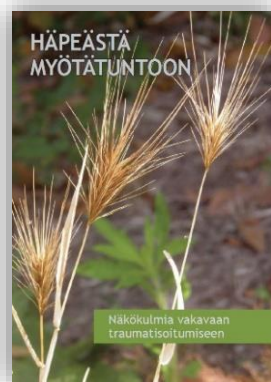

Hädän hetkellä – Psyykkisen ensiavun opas (toim. Saari, Salli ym.)

Helsinki : Duodecim, Suomen Punainen Risti, 2009. 119 s. ISBN 978-951-656-285-1

Kuka tahansa voi elämässään joutua äkilliseen, järkyttävään tapahtumaan, joka vaikuttaa arkielämän turvallisuuden tunteeseen. Kun joutuu tahtomattaan tällaiseen tilanteeseen, tarvitaan voimavaroja, selviytymiskeinoja ja kykyä sopeutua muutokseen. Oppaan tavoitteena on saada lukija kiinnostumaan psyykkisen ensiavun taidoista sellaisessa tilanteessa, jossa kohdataan järkyttyneitä ihmisiä ja kannustaa jokaista auttamaan lähimmäistään vaikeassa tilanteessa.

Kirjassa käsitellään erilaisia kriisitilanteita, kuten esimerkiksi läheisen itsemurha, kuolema työpaikalla tai koulussa tai onnettomuudet. Kirjassa esitellään myös erilaisia ennalta harjoiteltavissa olevia toimintasuunnitelmia kriisitilanteiden varalle.

Häpeästä myötätuntoon – Näkökulmia vakavaan traumatisoitumiseen (toim. Suokas-Cunliffe, Anne)

Helsinki : Traumaterapiakeskus, 2015. 1. painos. 445 s. ISBN 978-951-98206-8-2

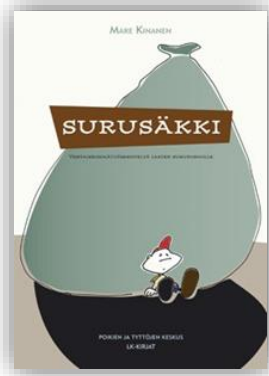
Ajankohtaisessa kirjassa 19 kotimaista alan ammattilaista pureutuu vakavan varhaisen traumatisoitumisen ja dissosiaatiohäiriöiden erityiskysymyksiin. Kirja sisältää artikkeleita, joista jokainen pohjautuu kirjoittajan omaan kliiniseen toimintakenttään ja soveltaa tähän uusinta traumatietoa. Kirja sopii myös käsikirjaksi, sillä artikkeleista saa uutta tietoa siinä käsiteltävästä ilmiöstä.

James, John W. & Friedman, Russell : Surun työstäminen – Toimintaohjelma kuoleman, eron tai muiden tunneperäisten menetysten työstämiseen

Svenska institutet för sorgbearbetning, 2010. 174 s. ISBN 978-91-9747-964-6

Kirja tarjoaa toimintaohjelman surun työstämiseen. Kirjoittajat ovat tehneet yli 30 vuotta töitä surutyön parissa ja pohjaavat paljon myös omiin kokemuksiinsa. Toinen heistä on kokenut vaikean avioeron ja toinen läheisen kuoleman. Toimintaohjelman tarkoitus on auttaa surua käsittelevää saamaan tarmonsaa ja elämähalunsa takaisin.

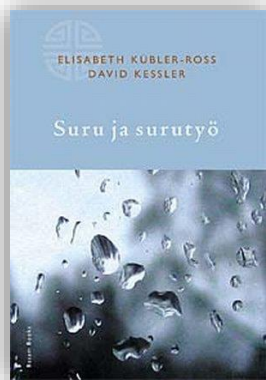

Kinanen, Mare : Surusäkki - Vertaisryhmätyöskentelyä lasten sururyhmille

Helsinki : LK-kirjat, 2009. 190 s. ISBN 978-951-627-787-8

Myös lapsi kohtaa elämässään kuolemaa, esimerkiksi läheinen, naapuri, ystävä tai lemmikki voi kuolla. Lapsi miettii ja suree näitä asioita. Kirjan sisältämä ohjelmisto on tarkoitettu antamaan ideoita lasten sururyhmille ja muuhun surutyöskentelyyn. Painotus on toiminnallisessa tekemisessä ja harjoitukset sopivat hyvin monenlaisten menetysten työstämiseen.

Kirjasta saa myös monipuolisesti tietoa sururyhmän perustamisesta ja tavoitteista, monikulttuurisesta surusta ja lapsen surunkäsittelystä. Lopusta löytyy listoja muun muassa surua käsittelevästä kirjallisuudesta ja elokuvista.

Kübler-Ross, Elisabeth & Kessler, David : Suru ja surutyö

Helsinki : Basam books, 2006. 267 s. ISBN 952-5534-41-3

Lääkäri Elisabeth Kübler-Ross ja saattohoidon uranuurtaja David Kessler käsittelevät kirjassaan läheisen kuoleman aiheuttamaa surua, omia kokemuksiaan surutyöstä hyödyntäen. Heidän mukaansa suruun sisältyy viisi vaihetta: kieltäminen, viha, kaupankäynti, masennus ja hyväksyminen.

Myötätuntoiset ohjeet ja tapauskohtaiset esimerkit auttavat käsittelemään ja ymmärtämään omia tunteita. Kirja sopii avuksi katastrofin, menetyksen ja luopumisen kohtaamisessa. Se on tarkoitettu sekä terveydenhuollon ammattilaisille että surua työstäville ihmisille.

Levine, Peter A. : Kun tiikeri herää – Trauma ja toipuminen

Traumaterapiakeskus, 2008. 279 s. ISBN 978-951-98206-2-0

”Kun voitamme trauman tuhoavat voimat, meidän synnynnäiset kykymme mahdollistavat nousemisen uudelle hallinnan ja tiedon tasolle.”

Traumaterapian klassikoksi muodostunut *Kun tiikeri herää* tarjoaa yhtenäisen kuvauksen trauman syistä, oireiden kehittymisestä ja trauman hoitamisen menetelmistä. Levine menetelmissä korostuu kehon merkitys, ja hänen teoriansa lähtökohdat ovat luonnontieteissä. Hän jäljittää ihmisen alttiuden traumatisoitumiselle kaikille eläimille yhtenäisiin alkukantaisiin puolustusmekanismeihin. Kirja tarjoaa yleistajuista tietoa traumasta ja siitä toipumisesta.

Nissinen, Leena : Auttamisen rajoilla – Myötätuntouppumisen synty ja ehkäisy

Helsinki : Edita, 2007. 271 s. ISBN 978-951-37-4838-8

Myötätuntouppuminen uhkaa varsinkin heitä, jotka todistavat työssään paljon elämän nurjaa puolta: palomiehet, poliisit, hoitajat, työnohjaajat, sosiaalityöntekijät... Kaikkia, joiden työssä myötätunnolla on tärkeä osa. Elämän raadollisuus ja ihmisten kovat kohtalot jäävät mieleen pyörimään ja voivat tulla uniinkin.

Psykoterapeutti Leena Nissinen puhuu kirjassaan myötätuntouppumisen synnystä ja ehkäisystä. Kirja on erityisesti suunnattu sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisille ja opiskelijoille, kirkon työntekijöille ja auttamisorganisaatioissa työskenteleville vapaaehtoisille.

Nissinen, Leena : Rajansa kaikella - Miten estää myötätuntouppuminen?

Helsinki : Edita, 2012. 258 s. ISBN 978-951-37-5387-0

Kirjassa puhutaan myötätuntouppumisen ilmiöstä työpaikoilla. Siinä valotetaan myötätuntouppumisen, stressin ja loppuun palamisen syntymistä, myötätuntouppumisen oireita ja niiden tunnistamista sekä sen haasteita työorganisaatiolle ja johtamiselle. Kirjassa esitellään menetelmiä, joiden avulla myötätuntouppumista voidaan ehkäistä. Menetelmissä painottuu kulttuurin ja luonnon merkitys ihmisen hyvinvoinnille.

Jos kohtaat työssäsi paljon kovia kohtaloita kokeneita ihmisiä, tämä kirja on suunnattu sinulle.

Palosaari, Eija : Lupa särkyä - Kriisistä elämään

Helsinki : Edita, 2007. 210 s. ISBN 978-951-37-4880-7

Mitä ihmiselle tapahtuu kriisissä? Mitä hän tuntee ja tekee? Psykologian tohtori Eija Palosaari kertoo kirjassaan niistä menetelmistä, jotka hän on tunnistanut toimiviksi omassa työssään kriisi- ja traumatyön parissa. Käsiteltäviä aiheita ovat muun muassa kriisit ja traumatisoituminen, äkillisen kriisin vaiheet ja niiden tukemisen muodot, miten toipumiseen voidaan vaikuttaa, palvelujärjestelmät Suomessa, kriisityön eettisyys ja jaksaminen kriisityössä. Kirja sopii kaikille, jotka haluavat auttaa kriisissä olevaa.

Poijula, Soili : Lapsi ja kriisi – Selviytymisen tukeminen

Helsinki : Kirjapaja, 2007. 299 s. ISBN 978-951-607-451-4

Järkyttävän ja traumaattisen tapahtuman kohdannut lapsi tarvitsee selviytyäkseen aikuisen tukea ja turvaa. Kriisitilanteessa lasta ei saa jättää selviytymään yksin.

Poijula tarjoaa ajantasaisia ja tutkittua tietoa kriisissä olevien lasten auttamisesta. Kirjassa käsitellään hyvin kattavasti lapsen surua ja siihen vaikuttavia asioita. Lisäksi eritellään erilaisia kriisitilanteita, kuten onnettomuus, koulukiusaaminen, itsemurha tai henkirikos.

Poijula, Soili : Surutyö

Helsinki : Kirjapaja, 2002. 244 s. ISBN 951-625-816-6

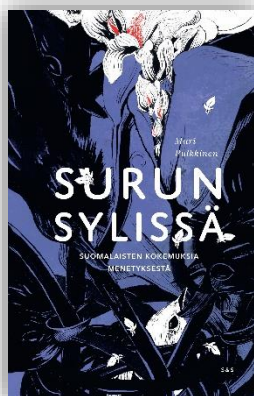
Poijula käsittelee teoksessaan muun muassa vanhoja ja uusia surukäsityksiä, surua ja traumaa, perheen, aikuisen ja lapsen surua sekä surun ja trauman itsehoitomenetelmiä. Teoksen pohjana on uusi surukäsitys, jonka mukaan kahden ihmisen välinen kiintymyssuhde ei pääty kuolemaan, vaan muuttua vähitellen muotoaan muistojen kautta mielikuvasuhteeksi.

Kirjan avulla Poijula haluaa tuoda ymmärrystä surua ja surevia kohtaan. Kirja antaa välineitä läheisensä menettäneelle surun käsittelyyn ja ammattiauttajalle oikeanlaiseen kohtaamiseen.

Porio, Anja & Porio, Ilkka : Ystävä auttaa – Opas lähimmäiselle

Helsinki : Kirjapaja, 2002. 2. uudistettu laitos. 297 s. ISBN 951-625-880-8

Ystävän tuki vaikeana aikana on korvaamatonta. Tämä kirja antaa tietoa siitä, miten läheistään voi tukea esimerkiksi alkoholiongelmien, perheongelmien, sairauden, surun tai työttömyyden kohdatessa. Kirja sisältää paljon esimerkkejä erilaisista tilanteista, missä ystävän apu on koettu tärkeäksi.

Pulkkinen, Mari : Surun sylissä – Suomalaisten kokemuksia menetyksestä

Helsinki : Kustantamo S&S, 2017. 399 s. ISBN 978-951-52-4316-4

Tämä teos pohjautuu Pulkkinen väitöstutkimukseen, jossa pyritään ymmärtämään suomalaisten surukokemuksia ja ylipäättään surua kokonaisvaltaisena kokemuksena. Tutkimus ammentaa sisältönsä suomalaisten kirjoittamista kirjeistä, joihin he ovat omin sanoin kertoneet surustaan.

Ruushalme, Outi & Saaristo, Liisa : Elämä satuttaa – Kriisit ja niistä selviytyminen

Helsinki : Tammi, 2007. 143 s. ISBN 978-951-26-5695-0

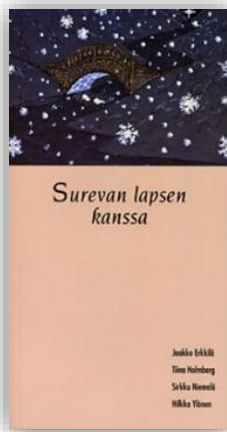
Kirjassa käsitellään muun muassa sitä, mitä kriisissä tapahtuu, kriisistä selviytymistä ja kriisin merkitystä elämäkokemuksena. Aiheena on myös suru, äkillinen menetys ja luopumisen tuska. Lisäksi aiheena on kriisitilanteessa olevan auttaminen ja auttajien oma jaksaminen. Kirja on tarkoitettu niin sosiaali- ja terveysalan ammattilaisille kuin kriisissä olevien läheisillekin.

Saari, Salli : Kuin salama kirkaalta taivaalta – Kriisit ja niistä selviytyminen

Helsinki : Otava, 2003. 3. uudistettu laitos. 368 s. ISBN 951-1-18672-8

”Kuinka selvitä omalle kohdalle sattuneesta kriisistä juuttumatta suruun, pelkoon, häpeään, vihaan, itsesääliin, syyllisyyteen tai epätoivoon? Miten suhtautua läheiseen, joka on äkillisesti menettänyt omaisensa? Kuinka auttaa lasta käsittelemään traumaattisia kokemuksiaan?”

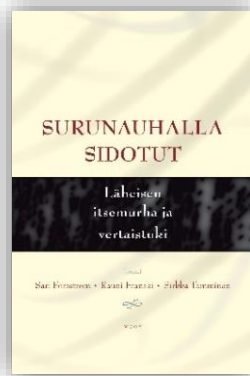
Saari käsittelee kirjassaan monipuolisesti äkillisiä traumaattisia tilanteita ja tapahtumia ja niihin liittyvää kriisityötä. Aiheena ovat muun muassa erilaiset traumaattiset tapahtumat, traumaattisen kokemuksen käsittelyprosessi ja traumatisoitumisen hoito ja ennaltaehkäisy. Kirjassa sisältää paljon tosielämän esimerkkitalanteita.

Surevan lapsen kanssa (Tuettu suru -projekti)

Helsinki : SMS-tuotanto, Suomen mielenterveysseura, 2003. 172 s. ISBN 951-9458-95-6

Kirja auttaa aikuista tunnistamaan lapsen surun, eri kehitys- ja ikävaiheet huomioon ottaen. Esiin nostetaan erilaisia keinoja, käytännön esimerkkejä ja tehtäviä, jotka sopivat arkipäivän tilanteisiin. Aiheena ovat musiikkiterapia, leikkiminen ja sadut, surevan lapsen kohtaaminen, äkillinen kuolema ja kriisiapu. Lisäksi teoksessa opastetaan tunnistamaan milloin lapsi kaipaa ammattiapua. Sopii hyvin alan ammattilaisille, vanhemmille ja opiskelun tueksi.

Surunauhalla sidotut – Lähisen itsemurha ja vertaistuki (toim. Forsström, Sari; Franski, Rauni & Tamminen, Sirkka)

Helsinki : WSOY, 2007. 272 s. ISBN 978-951-0-33197-2

”Siitä, mistä ei voi puhua, ei voi vapautua.”

Surunauhalla sidotut on ammattilaisten ja itsemurhan tehneiden läheisten kanssa yhteistyössä kirjoitettu kirja, jonka tarkoituksena on antaa vertaistukea, tietoa ja apua toisille samassa tilanteessa oleville.

Suomessa joka vuosi arviolta 1000 ihmistä tekee itsemurhan. Jälkeen jää surun murtaumat läheiset. Läheinen tuntee usein surua, syyllisyyttä ja häpeää. Kirjassa kerrotaan miten tuskasta voi selvitä, kun hyvästejäkään ei voinut jättää.

Uusitalo, Tuula : Yli mahdottoman - Itsemurha ja läheinen

Helsinki : Edita, 2007. 1. painos. 225 s. ISBN 978-951-37-4961-3

Lähisen itsemurha jättää jälkeensä syvät arvet. Itsemurhan tehneiden läheiset tuntevat usein surunsa keskellä syyllisyyttä, vihaa ja häpeää. Kirjassa käsitellään itsemurhaa ilmiönä, itsemurhien syitä ja seurauksia, itsemurhan tehneiden läheisten selviytymistä ja tukemista sekä itsemurhien ehkäisytyön haasteita. Kirja sisältää itsemurhien tehneiden läheisten kertomuksia kokemastaan surusta.

Yhdessä suru on helpompi kantaa – Opas lasten ja nuorten sururyhmien ohjaajille (Tuettu suru -projekti)

Helsinki : SMS-tuotanto, Suomen mielenterveysseura, 2004. 124 s. ISBN 952-5513-06-8

Kirja antaa olennaista tietoa lasten ja nuorten vertaistukiryhmien perustamisesta, suunnittelusta, ohjauksesta ja toteuttamisesta. Se sisältää paljon käytännön neuvoja ja esimerkkejä. Kirjan avulla lasten sururyhmän perustaminen ei tunnu enää ylivoimaiselta.

Ylikarjula, Simo : Kuolema on

Helsinki : Kirjapaja, 2008. 152 s. ISBN 978-951-607-742-3

”Maailmassa on sanottu olevan rakkauden lisäksi vain yksi tärkeä teema, josta kannattaa kirjoittaa kirja: kuolema.”

Kuolema on aihe, joka koskettaa kaikkia, mutta silti sitä on monesti vaikea hyväksyä osana ihmisen elinkaarta. Ylikarjula pohtii kirjassaan kuolemaa teemoittain: hän kirjoittaa muun muassa kuolemaan suhtautumisesta ennen ja nyt, eri-ikäisten ihmisten kuolemasta, kuolemanpelosta, surutyöstä, itsemurhista ja suuronnettomuuksista sekä uskontojen suhtautumisesta kuolemaan ja siihen, mitä on kuoleman jälkeen.

Elämäkerrat ja muistelmat

Blomqvist, Anni : Eikä merta enää ole

Jyväskylä, Helsinki : Gummerus, 1990. 123 s. ISBN 951-20-3672-X

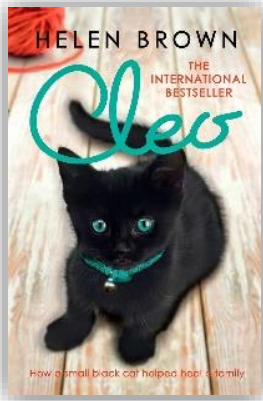
”Ruoka oli valmista ja eväsreppu pakattu, seisoin ikkunassa ja odotin Bengtiä tulevaksi. Että se olisi viimeinen kerta kun sain nähdä hänen palaavan kotiin, siitä olin onnellisen tietämätön. En tiennyt liioin että olin pakannut hänen eväsreppunsa viimeisen kerran.”

Myrskyluodon Maijan kirjoittajalta omaelämäkerrallinen kirja, jossa hän kertoo poikansa kuolemasta ja surutyöstä. Vuosikymmenet aikaisemmin hän menetti miehensä ja toisen poikansa myös myrskyväälle merelle. Tämä on kuitenkin Bengtin tarina.

Blomqvist, Anni : Meri yksin ystäväni

Jyväskylä : Gummerus, 1977. 192 s. ISBN 951-20-1376-2

Blomqvist kertoo nuoruudestaan saaristossa, rakastumisesta ja kalastajan raskaasta työstä. Saaristolaisnaisen elämään liittyy paljon raskasta työtä, odottelua ja toivomista, että miehet pääsevät ehjänä takaisin kotiin. Pahin kuitenkin tapahtuu, kun meri vie mukanaan kirjoittajan miehen ja toisen pojista.

Brown, Helen : Cleo - How a small black cat helped heal a family

London : Hodder, 2010. 292 s. Kieli: englanti. ISBN 978-1-444-71360-2

Helenin poika Sam oli viemässä haavoittunutta lintua eläinlääkäriin veljensä kanssa, mutta ei koskaan päässyt perille. Sam jäi auton alle. Kirja kertoo lapsen menetyksestä, perheen surusta ja pienestä kissasta, joka omalla tavallaan auttoi perhettä lähemmäksi toisiaan vaikeana aikana.

Carswell, Jonathan & Wright, Joanna : En tahdo kosta – Susanne Gesken tarina

Uusi Tie, 2009. 155 s. ISBN 978-951-619-511-0

Carswell ja Wright kertovat Susanne Gesken haastatteluun perustuen hänen miehensä kuolemasta ja Susannen omasta surutyöstä. Aviomies Tilmann ja hänen kaksi ystäväänsä surmattiin vuonna 2007 Kaakkois-Turkissa. Kirja on kertomus ystävydestä, rakkaudesta, uskosta, surutyöstä ja anteeksiannosta.

Didion, Joan : Maagisen ajattelun aika

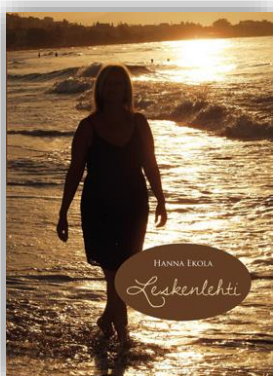
Helsinki : Like. 2007. 221 s. ISBN 978-952-471-891-2

Joan on vasta miehensä kanssa ollut sairaalassa katsomassa koomassa olevaa tyttärtään, ja he ovat istuutumassa ruokapöytään, mutta mies saa äkillisen massiivisen sydänkohtauksen ja kuolee. Kirja on kirjoitettu surun vallassa, yhdeksän kuukautta tapahtuman jälkeen. Joan Didion pukee sanoiksi ne tunteet, joita läheisen ihmisen äkillinen menettäminen aiheuttaa.

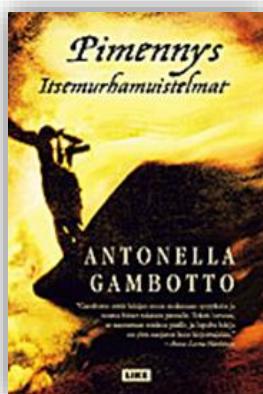
Ekola, Hanna : Leskenlehti

Aurinko Kustannus, 2014. 79 s. ISBN 978-952-230-383-7

”Yksinäisintä oli sittenkin
ihan tavallisina hetkinä,
kahvia juodessa,
televisiota katsellessa,
ruokapöydässä.”

Ekola käy läpi omaa suruaan puolison kuoleman jälkeen. Elämä jatkuu, mutta kovin toisenlaisena kuin ennen. Hän puhuu ihmisten vaikeudesta ymmärtää surevaa, ikävästä, muistoista ja yksinäisyydestä. Ilonkin voi löytää uudestaan, mutta rakas puoliso on aina muistoissa mukana. Hän on pukeut ajatuksiaan myös puhutteleviksi ru-noiksi.

Gambotto, Antonella : Pimennys – Itsemurhamuistelmat

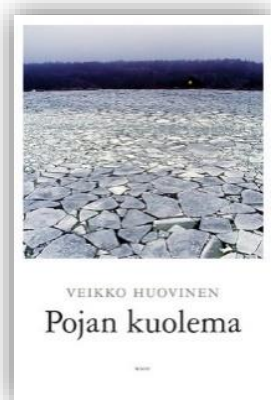
Helsinki : Like, 2005. 286 s. ISBN 952-471-489-2

Australialainen kirjailija Antonella Gambotto on menettänyt elämänsä aikana yhdeksän läheistä itsemurhan takia. Kirjassaan hän purkaa tuntojaan, kertoo omista selviytymiskeinoistaan ja myös omista itsemurhayrityksistään. Hän pohtii kuoleman merkitystä, minne hänen läheisensä ovat menneet, onko kuolemanjälkeistä elämää olemassa. Anna-Leena Härkönen on kirjoittanut esipuheen kirjalle.

Halme, Liisa : Kun Sampo on poissa

Liisa Halme, 2003. 103 s. ISBN 952-91-6505-6

Halme kertoo poikansa kuoleman jälkeisestä surun täyttämästä vuodesta. Hän kertoo surusta ja tuskasta, mutta myös uudenlaisen merkityksen löytämisestä. Kirjansa kautta hän haluaa olla vertaistukena lapsensa menettäneille vanhemmille.

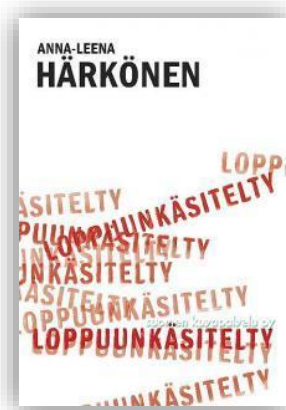

Huovinen, Veikko : Pojan kuolema

Helsinki : WSOY, 2007. 2. tekijän korjaama painos. 115 s. ISBN 978-951-0-33015-9

Pekka on jo pitkään kärsinyt masennuksesta. Hän muuttaa Hai-luodon mökkiin, jonka vanhemmat ovat ristineet Yksinäisyyden taloksi. Siellä hän erakoituu, ja lopulta päättää päivänsä mene-mällä viereiseen järveen.

Kirjailija Veikko Huovinen kertoo liian nuorena kuolleen poi-kansa elämästä, syrjäytymisestä, vaikeasta masennuksesta ja kuolemasta. *Pojan kuolema* on karu, mutta lämmin teos. Kirjoit-taja toivoo kirjan auttavan muita samassa tilanteessa olevia.

Härkönen, Anna-Leena : Loppuunkäsitelty

Helsinki : Otava, 2005. 221 s. ISBN 951-1-20003-8

”En näe sinua enää koskaan, mutta sitä minä en vielä tiedä. Sinä olet siinä ja hengität, minun ihana pikkusiskoni.”

Härkönen kertoo masennuksesta kärsineen siskonsa itsemur-hasta ja sen jälkeisestä elämästä surun ja järkytyksen kanssa. Hän kirjoittaa myös selviytymisestä, perheen arvostamisesta ja elämänhalun palautumisesta.

Jaatinen, Eila : Äläkä sure, Sakari

Katharos, 2009. 91 s. ISBN 978-952-5291-87-2

21-vuotias nuori mies lähti eräänä sunnuntaina kotoaan ja pyöräili radanvarteen. Van-hemmilleen hän jätti jäähyväisviestin tietokoneen viereen. Jaatinen käy runojen ja proo-san kautta koskettavasti läpi surua ja menetystä, kysymyksiä vailla vastausta ja rakkaita muistoja. Muistot antavat voimia ja auttavat jatkamaan eteenpäin.

Kallio, Päivi : Kun sieluni särkyi

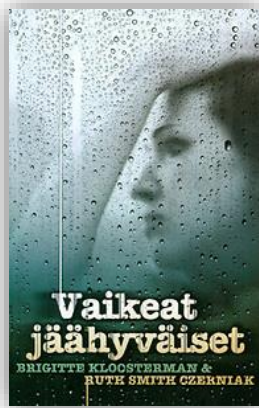
Mediapinta, 2009. 82 s. ISBN 978-952-235-104-3

Miten kahden rakkaan perheenjäsenen kuolemasta voi selviytyä? Kallio kertoo 17-vuo-tiaan veljensä Mikan kuolemasta moottorikelkkaonnettomuudessa ja elämästään sai-raan äidin kanssa, joka myös menehtyi Mikan jälkeen. Hän kertoo tuskasta, surusta ja selviytymisestä.

Karf, Gösta : Kun elämä pysähtyi – Lapseni on poissa

Helsinki : Kirjapaja, 2005. 236 s. ISBN 951-607-257-7

Kirjoittaja kertoo rohkeasti surusta, vihasta ja tunnemyrskystä, johon perhe joutuu, kun poika kuolee onnettomuudessa. Kirja on karu, mutta myös lohdullinen kertomus surutyöstä ja ihmisen kyvystä selviytyä pahimmasta.

Kloosterman, Brigitte & Smith Czerniak, Ruth : Vaikeat jäähyväiset

Virrat : Kristillinen kirja- ja musiikkikustannus, 2010. 114 s. ISBN 978-952-5866-14-8

Brigitte menetti alle kymmenen vuoden sisällä molemmat vanhempansa ja molemmat lapsensa eri tapahtumien johdosta. Kirjassaan hän käy läpi menetyksiä muistojen ja päiväkirjamerkin­töjen kautta. Hän puhuu surutyöstään painottaen, että toipumisen kannalta on tärkeää antaa itselle aikaa surra menetystä.

Brigitte toivoo kirjan tuovan toivoa ja uskoa siihen, että elämän mustimmistakin hetkistä voi selvitä, kun antaa itsensä surra, eikä yritä tukahduttaa tunteitaan.

Koskinen, Elina : Jokin astalo

Helsinki : Finesstel, 2004. 141 s. ISBN 952-99096-2-4

Jokin astalo on äidin kertomus surutyöstä, kun tytär on kuollut henkirikoksen uhrina. Hän kertoo viimeisistä hetkistään tyttärensä Ennin kanssa, hetkestä jolloin sai tietää hänen kuolleen ja sitä seuraavasta raskaasta ja pitkästä oikeusprosessista.

Leppä, Asta : Sinä et hävinnyt

Helsinki : Otava, 2008. 207 s. ISBN 978-951-1-21282-9

”Miten selvitä sokista, kun vihan tunteet ovat purkamatta, mutta rakkauttakin on vielä jäljellä?”

Kirjan kirjoittanut Asta Leppä menetti miehensä moottoripyöräonnettomuudessa vuonna 2005. Kirja kertoo kaunistelematta surutyöstä, kahden läheisriippuvaisen karik­koisesta avioliitosta, erilleen muuttamisesta ja miehen äkkikuolemasta. Menetys kos­kettaa myös perheen pieniä poikia, jotka jäivät isättömiksi.

**Lind, Olli : Lapseni on tapettu – Poikani Ville Lindin elämä muille isille ja kasvat-
tajille opiksi**

Ruottukka, 2004. 136 s. ISBN 951-98790-5-6

21-vuotias Ville puukotettiin kuoliaaksi hänen ollessaan pyöräilemässä kotiinsa. Isä ker-
too kirjassaan Villen elämästä ja kuolemasta, oikeusprosessista ja surutyöstä. Kirjan kir-
joittaminen on ollut hänelle iso osa surutyötä ja myös hänen tapansa pitää Villen muisto
elossa.

Lindqvist, Martti : Kuolemaa väkevämpi

Helsinki : Otava, 1994. 287 s. ISBN 951-1-12785-3

”Elämä on vaihtunut kuolemaksi, mutta rakkaus jatkuu.”

Lindqvist kertoo kirjassaan vaimonsa Hannelen äkillisestä kuolemasta. Päiväkirjamerkin-
töjen ja ensimmäisen seurusteluvuoden aikana vaihdettujen kirjeiden kautta hän pohtii
rakkautta, kuolemaa ja surua. Tarkoitus oli elää yhdessä vanhaksi, mutta kohtalo päätti
toisin.

Lindqvist, Martti : Näkymättömän paino

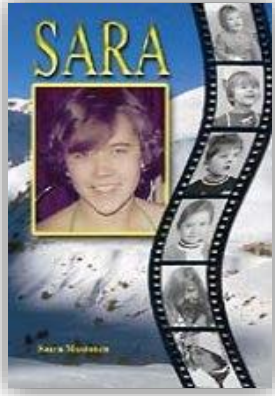
Helsinki : Otava, 1997. 187 s. ISBN 951-1-14398-0

Kirjoittajan Hannele vaimon äkillisestä kuolemasta on nyt kulunut yli kolme vuotta. Lind-
qvist kertoo muuttuneesta elämästään nyt, kun suru on muovautunut sen osaksi. Hän
kirjoittaa surusta, kaipuusta, sisäisestä matkasta, etsimisestä ja elämänkysymyksistä.

**Mustonen, Ilmari : Vuorilla kruunatut – Eeva ja Erik Barendsenin marttyyriker-
tomus**

Helsinki : Uusi Tie, 2009. 2. painos. 88 s. ISBN 978-951-619-521-9

Eeva ja Erik Barendsen asuivat Keski-Aasiassa kahden lapsensa kanssa. He olivat siellä
kristillisen lääkärijärjestön palveluksessa. Tulee kuitenkin päivä, kun heidän asuntoonsa
tunkeudutaan, lapset huumataan ja vanhemmat puukotetaan hengiltä. Rikosta ei kos-
kaan tutkittu kunnolla. Eevan veli kertoo kirjassaan siskonsa elämästä ja kuolemasta,
omasta surustaan ja myös lähetystyöstä ja kristinuskosta.

Mustonen, Saara : Sara

Mediapinta, 2008. 266 s. ISBN 952-464-019-8

"Tyhjyys oli sanoinkuvaamaton. Oli kuin omasta ruumiista olisi väkisin revitty suurin osa pois ja vain tuska olisi jäänyt jäljelle."

16-vuotiaan Saran kuolema vuonna 1979 Suomen maajoukkueen harjoitteluleirillä järkytti koko perhettä. Kirjassa käydään läpi Saran elämää, kuolemaan johtaneita asioita ja kuoleman jälkeistä aikaa. Mustonen kritisoi vahvasti Suomen hiihtoliiton toimintaa, sitä miksi hiihtäjien annettiin harjoitella kielletyllä alueella ja miksi vastuu kuolemasta sysättiin nuorten tyttöjen niskoille.

Mäkinen, Heta : Riikka, tyttäreni taivaassa

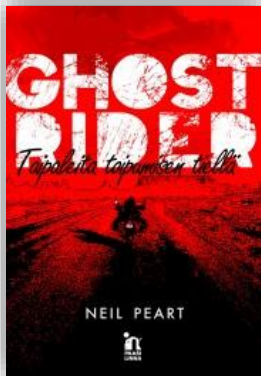
Lahti : Imprimatur, 2008. 123 s. ISBN 952-5229-77-6

Mäkinen kertoo avoimesti tyttärensä sairastumisesta, elämänhalun kadottamisesta ja kuolemasta. Tytär löydettiin kotoaan kuolleena. Hän oli jättänyt jäähyväiskirjeitä lähimmäisilleen selittääkseen, miksi päätyi tähän ratkaisuun. Kaksi vuotta myöhemmin Mäkinen löysi myös poikansa kotoaan sairauskohtaukseen menehtyneenä. Hän kertoo kirjan kirjoittamisen olleen iso osa hänen surutyötään. Hän toivoo, että kirjasta on apua toisille läheisensä menettäneille.

Paasi, Kauko : Lintu lensi ikkunaan

Suomussalmi : Myllylahti, 2004. 185 s. ISBN 952-5269-92-2

Paasi kertoo poikansa Timon äkillisestä kuolemasta. Timo oli urheileva poika, jonka kohdaloksi koitui sydämen pettäminen. Isä käy läpi poikansa kuolemanhetkeä ja sen jälkeisiä tunteita, järkytyksestä, surusta, syyllisyydentunteista, vastaamatta jääneistä kysymyksistä... Miksi? Miksi näin tapahtui? Olisiko jotain ollut tehtävissä? Kirja on kertomus isän surusta ja kamppailusta saada oikeutta ja vastauksia kysymyksiinsä.

Peart, Neil : Ghost Rider – Taipaleita toipumisen tiellä

Paasilinna, 2012. 476 s. ISBN 978-952-5856-49-1

Rushin rumpali Neil Peart kertoo surustaan menetettyään ensin tyttärensä auto-onnettomuudessa ja vähän ajan kuluttua siitä myös vaimonsa. Hän hyppäsi moottoripyörän selkään ja matkasi yhteensä 88 000 kilometriä pitkin Kanadaa, Yhdysvaltoja ja Etelä-Amerikkaa, vailla varsinaista päämäärää. Matkallaan hän kirjoitti päiväkirjaa. Vuoden mittaiselle matkalle sisältyy paljon tunteita, edistysaskeleita ja takaiskuja. Matkallaan hän onnistui löytämään uudelleen elämänilonsa ja merkityksen elämälleen.

Reidunn, Kiuru : Surun päiväkirja – ja ilon

Helsinki : Otava, 1996. 189 s. ISBN 951-1-14150-3

Kirja koostuu äidin päiväkirjamerkinnöistä vuoden ajalta sen jälkeen, kun 23-vuotias poika Kalevi kuoli oman käden kautta. Kirjoittaja toivoo kirjan tuovan voimaa, uskoa ja vertaistukea samassa tilanteessa oleville.

Riikonen, Teuvo V. : Isäni, Miksi

Helsinki : Kirjapaja, 1996. 169 s. ISBN 951-625-356-3

Kirjoittaja kertoo isänsä itsemurhasta ja sen vaikutuksista hänen lapsuuteen ja koko elämään. Riikonen ei koskaan tavannut isäänsä, sillä tämä kuoli ennen kuin hän syntyi. Hän kertoo lapsuudestaan ilman isää, pohtii tunteitaan aina vihasta suruun ja anteeksiantoon. Kirjallaan hän haluaa tuoda toivoa kohtalotovereilleen.

Salonen, Tuula : Ei kai hän vaan ole kuollut?

MC-Pilot, 2000. 181 s. ISBN 952-5452-24-7

Tämä on kertomus äidin ja perheen surusta, kun perheen nuorimmainen poika Tuomo kuolee tapaturmaisesti. Kirja aloittaa kolmen kirjan sarjan, joissa Salonen kertoo elämästään poikansa kuoleman jälkeen.

Spiik, Karl-Magnus : Isän suru

Mediapinta, 2010. 329 s. ISBN 978-952-235-156-2

Kirjoittajan perhettä kohtasi suru ja tuska, kun tytär riisti hengen itseltään. Isän näkökulmasta kirjoitetussa kirjassa Spiik käy läpi omia tuntemuksiaan, Camillan jälkeensä jättämien päiväkirjamerkintöjen ja runojen siivittämänä.

Wolterstorff, Nicholas : Surulaulu pojalleni

Helsinki : Karas-Sana, 1991. 105 s. ISBN 951-655-425-3

”Maailmassa on nyt tyhjä paikka. Sillä paikalla, missä hän oli, ei ole nyt mitään. Hän, joka oli erilainen kuin kaikki muut, jolla oli omat muistonsa ja toiveensa ja tietonsa ja oma rakkautensa ja joka kerran eli tämän maan päällä, on poissa. On vain tyhjä tila.”

Kirjoittajan poika Eric kuoli tapaturmaisesti vuorikiipeilyreissulla vain 25-vuotiaana. Tämä kirja on isän pohdintaa pojan kuoleman jälkeen. Hän pohtii elämää ja kuolemaa, sitä kuinka vanhemman ei pitäisi koskaan joutua hautaamaan lastaan. Miksi hän lähti vuorille? Miksi hän lähti yksin? Näkikö hän matkallaan sen muistomerkin kaikista vuorilla menehtyneistä? Ihmisten tavalliset kysymykset hämmentävät. Mitä vastata, kun joku kysyy tulevatko kaikki lapset jouluna kotiin?

Åberg, Christer : Syvänteessä – Läheiseni päätti kuolla - kuinka selvisin surussa

Helsinki : Kirjapaja, 2005. 125 s. ISBN 951-607-239-9

Christer Åberg kertoo raskaista surun täyttämistä vuosistaan vaimonsa itsemurhan jälkeen. Mona oli kärsinyt masennuksesta nuoresta lähtien, välillä se oli taka-alalla, kunnes taas iski murskaavana. Eräänä päivänä Mona otti itseltään hengen. Christer kertoo aikuisilta lapsiltaan, hyvältä ystävältä ja tuntemattomiltakin ihmisiltä saamastaan tuesta, joka auttoi jaksamaan eteenpäin. Kirja on kirjoitettu seitsemän vuotta kuoleman jälkeen, ja se pohjautuu päiväkirjamerkintöihin surun täyttämältä ajalta.

Elämäkerrat ja muistelmat (kootut kertomukset)

Dieckmann, Maijaliisa : Kun toinen on poissa – Yksin jääneen selviytymisen keinot

Mediapinta, 2013. 123 s. ISBN 978-952-235-731-1

Kirja sisältää eri henkilöiden kokemuksia elämänkumppanin menettämisestä. Dieckmann on halunnut painottaa heille esittämässään kysymyksissä sitä, miten he ovat selviytyneet kokemuksesta. Heidän jakamistaan tarinoista voi löytää lohtua ja voimaa oman surun käsittelemiseen.

Dieckmann on laittanut kirjan alkuun haastattelukysymykset, joihin tässä kirjassa kokemuksistaan kertovat henkilöt ovat vastanneet. Hän antaa myös lukijoille mahdollisuuden vastata kysymyksiin ja kertoa menetyksestään hänelle.

Ekola, Hanna : Otan osaa

Helsinki : SLEY-kirjat, 2001. 2. painos. 210 s. ISBN 951-618-469-3

Ekola on haastatellut eri-ikäisiä ja surun eri vaiheissa olevia henkilöitä, jotka ovat kokeneet läheisen ihmisen menetyksen. Jokainen henkilö tässä kirjassa toivoo, että heidän tarinansa tuo lohtua ja vertaistukea lukijan omalle surumatkalle. Kirja on tarkoitettu myös niille, jotka haluavat tietää miten kohdata sureva ihminen.

Kahdeksan kertomuksen joukosta löytyy leskeksi jäänyt neljän lapsen isä, kadonnutta poikaansa turhaan odottaneet vanhemmat ja perheensä veneonnettomuudessa menettänyt äiti. Jokaisen tukena ja lohtuna on ollut kristillinen usko ja toivo.

Elämä ja kuolema – Suomalaisen kirjoituksia kuoleman kohtaamisesta (toim. Simonen, Leila)

Helsinki : Kirjayhtymä, 1994. 375 s. ISBN 951-26-3941-6

Eri-ikäiset ja eri puolilta Suomea kotoisin olevat miehet ja naiset kertovat jokainen omalla tyylillään omista kokemuksistaan kuoleman kohtaamisesta. Kirjaan on valikoitu noin 500 kirjoituksen joukosta 50 tekstiä. Osa teksteistä on kirjoitettu ruotsiksi. Äkilliset menetykset, lapsen tai nuoren kuolema, läheisen itsemurha ja vanhan ihmisen poismeno ovat koskettaneet tähän kirjaan kirjoittaneita. Esiin nousee myös sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten ja vapaaehtoistyöntekijöiden näkökulmia.

Hitaasti vaalenevat varjot - Kirjoituksia surusta ja luopumisesta (toim. Anttila, Leena & Säkkinen, Marjatta)

Oulu : Suomen rauhanhdistyksen keskusyhdistys, 2008. 175 s. ISBN 978-951-843-120-9

Läheisensä menettäneet kertovat oman tarinansa surusta ja luopumisesta. He kertovat myös uskon merkityksestä surutyössä. Aiheena on myös suruprosessin kulku ja selviytymiskeinot surussa.

Ikävistä pohjattomin – Sisaruksen menettäneiden tarinoita (toim. Miettinen, Jenna)

Helsinki : Books on Demand, 2013. 132 s. ISBN 978-952-286-192-4

Sisaruksensa menettäneet kertovat kokemastaan menetyksestä ja surusta. Kirja sisältää yhteensä 21 tarinaa, myös Miettinen kertoo omasta menetyksestään. Miettinen toivoo kirjan tuovan sisaruksen menettäneille sellaista lohtua, vertaistukea ja ymmärrystä, mitä itsekkin olisi kaivannut siskonsa kuoleman jälkeen.

Jäljellä muisto – Elämää puolison menettämisen jälkeen (toim. Laaninen, Tiina)

Helsinki : Kirjapaja, 2007. 139 s. ISBN 978-951-607-420-0

Laaninen on haastatellut kymmentä eri-ikäistä ja eri elämäntilanteissa olevaa ihmistä, jotka ovat menettäneet elämänkumppaninsa. He kertovat omasta surutyöstään ja elämästään menetyksen jälkeen. Kirja toimii vertaistukena läheisen menettäneelle ja antaa myös tietoa suruprosessista ja surevan ihmisen kohtaamisesta.

Kitara soi niin hiljaa – Miehet puhuvat surustaan (toim. Laakso, Seppo)

Katharos, 2007. 126 s. ISBN 978-952-5291-67-4

Kirjaan on koottu eri-ikäisten ja eri elämäntilanteissa olevien miesten surukokemuksia. Kokemuksistaan kertovat muun muassa eri-ikäiset leskeksi jääneet miehet, lapsensa menettänyt isä, itsemurhan tehneen veli ja vanhempansa menettänyt nuori mies. Lisäksi kirjan toimittanut Seppo Laakso kertoo omasta surutyöstään.

Kirjan henkilöt haluavat omilla tarinoillaan auttaa ja rohkaista menetyksen kokeneita ja vertaistukea kaipaavia miehiä selviytymään surussaan.

Lopun elämää – Itsemurhan tehneiden läheiset kertovat (toim. Teinilä, Mari)

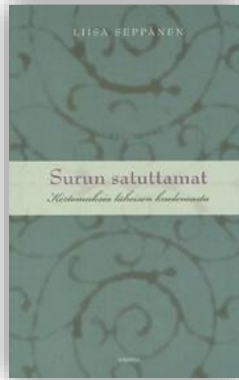
Helsinki : Kirjapaja, 2006. 159 s. ISBN 951-607-303-4

Kaksiosaisen kirjan ensimmäisessä osassa läheiset kertovat surutyöstään. Kirjassa on kymmenen tarinaa itsemurhan tehneiden läheisiltä. Jälkimmäisellä puoliskolla kerrotaan aiheesta muun muassa poliisin, terveydenhuollon ja seurakunnan näkökulmasta. Lisäksi kerrotaan kriisiavun ja vertaistuen tärkeydestä.

Rakas lapseni – Kertomuksia lapsen kuolemasta (toim. Vilka, Leena)

Biofilos, 2008. 199 s. ISBN 978-952-99935-5-0

Vanhemmat kertovat lapsen menettamisestä: heidän kallisarvoisesta elämästä, liian varhaisesta kuolemasta, omasta surutyöstään ja selviytymiskeinoista surun keskellä. Kirjassa puhutaan myös surevan ihmisen kohtaamisesta. Lapsensa menettäneet kertovat kaipaavansa toisilta vain myötätuntoa, ymmärrystä ja tilaa omalle elämäntilanteelleen. Hekin haluavat pystyä puhumaan kuolleesta lapsestaan kahvipöydässä, niin kuin vanhemmat usein puhuvat elävistä lapsistaan. Kirja on tarkoitettu vertaistueksi, ammattihenkilöille ja kaikille niille, jotka haluavat ymmärtää lapsensa menettäneitä.

Seppänen, Liisa : Surun satuttamat – Kertomuksia läheisen kuolemasta

Helsinki : Kirjapaja, 2012. 181 s. ISBN 978-952-247-331-8

Seitsemän suomalaista kertovat rakkaan ihmisen menettämisestä. Joukosta löytyy isä joka kertoo pienen vauvan kuolemasta, sisko joka kertoo pikkuveljen auto-onnettomuudesta, tytär joka kertoo molempien vanhempiensa kuolemasta ja mies joka kertoo elämänkumppaninsa itsemurhasta. Kaikille kirjan henkilöille yhteistä on se, että pimeän matkan kuljettuaan he ovat selviytyneet siitä. Pastori Liisa Seppänen on lisännyt jokaisen kertomuksen

kohdalle myös omaa pohdintaa.

Sinua en unohda - Lapsensa menettäneet kertovat (toim. Rantalaiho, Anneli)

Helsinki : Karas-Sana, 1999. 144 s. ISBN 951-655-539-X

Vanhemmat menettävät kolme poikaansa auto-onnettomuudessa. Toisaalla mies tekee itsemurhan ja vie pienen tytönkin mennessään. Kirjassa on yhteensä 16 tarinaa joissa sisaret, vanhemmat ja isovanhemmat kertovat menetyksestä, surusta, tuskasta ja selviytymisestä. Kirja on kirjoitettu kaikille läheisensä menettäneille ja liian nuorena kuolleiden muistolle.

Särkynyt sydän - Omainen ja itsemurha (toim. Heiskanen, Tarja)

Helsinki : Suomen mielenterveysseura, 1996. 238 s. ISBN 951-9458-46-8

Omaiset kertovat oman tarinansa siitä, miten he ovat selviytyneet läheisen tekemästä itsemurhasta ja mikä on auttanut heitä jatkamaan vaikeina hetkinä.

Välimäki, Elina: Ei unohdu koskaan – Henkirikoksen jäljet

Jyväskylä: PS-kustannus, 2017. 306 s. ISBN 978-952-451-725-6

Välimäki on koontanut kirjaansa henkirikoksen uhrien läheisten kokemuksia surusta, menetyksestä ja elämän jatkumisesta. Eteenpäin on mentävä, mutta henkirikos ei unohdu koskaan. Omat haasteensa suru- ja traumatyön ohelle tuovat myös käytännön asioiden järjestelyt ja pitkä oikeusprosessi. Omaisten lisäksi kirjassa pääsevät ääneen myös eri alojen ammattilaiset, kuten esimerkiksi poliisit ja psykologit sekä kriisiavun ja vertais-tukitoiminnan järjestäjät.

Yhtäkkiä yksin – Leskeksi jääneet kertovat (toim. Koskimies, Tuula)

Kirjapaja, 1995. 239 s. ISBN 951-625-331-8

Puolison kuolema järkyttää jäljelle jääneen puolison elämää pohjia myöten, iästä tai avioliittovuosien määrästä riippumatta. Jokaisen kokemus on yksilöllinen ja jokainen selviytyy surustaan omalla tavallaan. Kirjaan on koottu leskeksi jääneiden puolisoitten tarinoita menetyksestä ja selviytymisestä. Tavoitteena on auttaa läheisensä menettäneitä ja myös lisätä välittämistä yhteiskunnassa.

Hengellinen kirjallisuus ja sielunhoito

Aho, Sulo : Surun puhuteltavana – omakohtaisia kokemuksia surusta

Sley-kirjat, 1995. 79 s. ISBN 951-618-113-9

Jokainen suree omalla tavallaan, sillä suru on subjektiivista. Samaa poisotettua läheistä surraan eri tavoin. Mutta surussa on myös jotain samaa, siksi usein kaipaamme vertaistukea. Aho pohtii surun kohtaamista, murhetta ja toivoa omakohtaisten kokemusten kautta.

Ansio, Marleena : Et ole yksin – Hiljaisia hetkiä lohdutuksen lähteellä

Tuusula : Ansio, 2011. ISBN 978-952-5327-15-1

”Saamme luottaa siihen,
että lähdön hetkellä
läsnä on Hän,
joka myös antoi elämän.”

Sisältää hengellisiä, myötätuntoisia ja lohduttavia runoja ja ajatuksia surusta ja kuolemasta. Kauniit luontokuvat tukevat tekstien sanomaa.

Collard, Dianne B. : Päätän antaa anteeksi – Matka tiivisti Jumalan kanssa

Päävä, 2014. 111 s. ISBN 978-952-475-626-6

Kirjoittajan poika oli väärässä paikassa väärään aikaan ja hänet ammuttiin. Kirja on kertomus äidin surusta ja matkasta kohti parantumista ja hengellistä kasvua. Anteeksiannolla ja uskolla on ollut hänelle siinä suuri merkitys.

Eerola, Eeva : Hän pyyhkii heidän silmistään kyneleet – Sanoja surussa

Helsinki : Kirjapaja, 2005. 31 s. ISBN 951-607-162-7

Sisältää kauniita surun maisemaa kuvaavia kuvia ja Raamatusta otettuja tekstejä, joiden kautta kirjoittaja pohtii surua ja kuolemaa.

Elstad, Gunnar : Kun elämä satuttaa

Kauniainen : Perussanoma, 2003. 158 s. ISBN 951-888-357-2

Kirjassa pohditaan sielunhoidollisesta näkökulmasta elämän kriisejä ja niistä selviytymistä. Aiheena on muun muassa surutyö, syllisyyden tunteet, läheisen itsemurha, aggressio, ahdistus ja masennus, stressi ja loppuun palaminen sekä seksuaalinen hyväksikäyttö.

Engström, Katarina; Repo, Hannele & Ryhänen, Timo : Surukirja

WSOY, 2004. 64 s. ISBN 951-0-28036-4

Kahteen osioon jakautuva pieni kirja, jossa käsitellään surua runojen, mietelauseiden ja piirroskuvituksen siivittämänä. Kirja on syntynyt kirjoittajien omakohtaisista kokemuksista. Toisaalta kirjassa annetaan käytännöllisiä ohjeita läheisen saattamiseen viimeiselle matkalleen: hautajaisten järjestely, suruadressit, kuolinilmoituksen tekeminen, tarvittavat todistukset ja muut käytännön asiat.

Falk, Sonja : Aika lohdutukselle

Helsinki : Uusi tie, 2010. 63 s. ISBN 978-951-619-506-6

Sisältää kauniita ja värikylläisiä luontokuvia, surun vaiheita kuvaavia runoja ja otteita Raamatusta. Kirjan iso teksti on selkeä lukea.

Heikkinen, Jouko M. V. : Kuin lintu pesäkolossa - Kristillisen lohdutuksen lähteille

Kauniainen : Perussanoma, 2007. 192 s. ISBN 978-951-888-441-8

Itse raskaan surutyön läpikäynyt kirjoittaja pohtii kristillistä lohdutusta monesta näkökulmasta. Kirja jakautuu eri osioihin, joissa hän muun muassa tarkastelee Raamattua lohdutuskirjana, pohtii luterilaisen uskonpuhdistuksen sielunhoidollista merkitystä ja pyrkii tarjoamaan aseita, virkistystä ja suojaa elämän vaikeisiin hetkiin.

Ihmisen lähellä – Hengellisyys hoitotyössä (toim. Aalto, Kirsti & Gothóni, Raili)

Helsinki : Kirjapaja, 2009. 199 s. ISBN 978-951-607-914-4

Kun elämässä tapahtuu vakavia kriisejä, kuten sairastuminen tai läheisen kuolema, on tärkeää myös voida keskustella näistä asioista. Kirjassa opastetaan hoitohenkilökuntaa tunnistamaan ihmisten hengelliset tarpeet. Kirjan näkökulma on evankelis-luterilainen, mutta siinä käsitellään myös muita uskontoja ja korostetaan erilaisten elämäntapojen kunnioittamista.

Jaeger, Helen : Surusta toivoon

Helsinki : Arkki, 2007. 112 s. ISBN 978-951-618-791-7

Suru tulee jokaisen elämään jossain vaiheessa. Se voi tulla yllättäen tai hiljalleen. Syitä suruun on monia: sairaus, läheisen kuolema, avioero... Jaeger hahmottelee kirjassaan polkuja, joiden kautta on mahdollista kulkea kohti eheyttä. Hän kirjoittaa oman surutyönsä pohjalta, ja toivoo kirjan olevan kuin luotettu ystävä, jonka seurassa on vapaa kokemaan ja ilmaisemaan kaikkia mieleen nousevia ajatuksia ja tunteita. Kirja jakautuu yhdeksään osioon, jotka kukin sisältävät johdannon, Raamatun tekstin ja siihen liittyvät kysymykset, mielikuvaharjoituksen, rukouksen, runon ja suruun liittyviä sitaatteja.

Kinnaman, Gary D. : Lohduttajani surussa – Lohtua synkimpiin hetkiisi

Aika, 1997. 256 s. ISBN 951-606-464-7

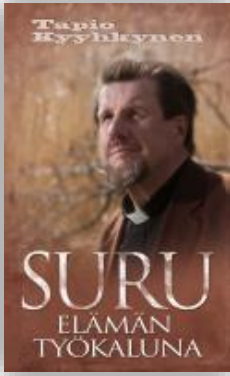
”Miksi Jumala ei säästä niitä joita rakastamme ja joiden aika ei tunnu vielä olevan? Miten voimme selviytyä yksinäisyydestä, vihasta, masennuksesta? Tunteeko Jumala ihmisen tuskan?”

Muun muassa näitä kysymyksiä pastori Gary D. Kinnaman pohtii kirjassaan. Raamatun tekstien, aitojen surukokemusten ja oman pohdinnan kautta hän käy läpi läheisen kuoleman aiheuttamaa surua. Kirja on tarkoitettu lohduttamaan surevaa ja auttamaan surevan ihmisen kohtaamisessa.

Kormilainen, Risto : Sun haltuus, rakas Isäni

Helsinki : Kirjapaja, 2005. 59 s. ISBN 951-607-161-9

Sun haltuus, rakas Isäni on hautaan siunaamisen muotoon kirjoitettu opas, joka virsien ja Raamatun tekstien tukemana johdattaa surun tielle. Jokaisen suru on oman näköisensä, mutta kaikki tuntevat ikävää ja kaipausta. Kirjoittaja toivoo, että kirja auttaa käsittelemään omaa surua, purkamaan sisimpiä tunteja ja johdattaa näkemään myös pieniä toivon pilkahduksia edessäpäin.

Kyyhkynen, Tapio : Suru elämän työkaluna

Kuva ja Sana, 2010. 159 s. ISBN 978-951-585-230-4

Läheisen kuoleman aiheuttama suru tulee jokaisella vastaan jossakin elämän vaiheessa. Kirjoittajan mukaan suru on Jumalan antama työkalu ihmiselle, ja sen avulla voidaan käsitellä menetyksen aiheuttamia ahdistavia tunteita. Hän käy läpi surutyötä sielunhoitotyössä saamansa kokemuksen avulla.

Käsi kädessä surussa (toim. Pitkänen, Merja)

Hämeenlinna : Päivä, 2009. 2. painos. 112 s. ISBN 978-952-475-392-0

”Ilo kertautuu, suru puolittuu – Jakamalla”

Kirjaan on koottu menetystä ja surua koskevia runoja ja ajatuksia eri kirjoittajilta ja Raamatusta. *Käsi kädessä surussa* on lohduttaja ja matkakumppani. Kirjan tekstit auttavat ilmaisemaan omia tunteita, kun sanoja on vaikea löytää.

Laakso, Seppo : On surun aika – Tueksi läheisen kuoleman kohdatessa

Katharos, 2014. 80 s. ISBN 978-952-5957-37-2

”Opastava mutta samalla hoitava ja lohduttava kirja on kädenojennus surevalle niin käytännön arkeen kuoleman jälkeen kuin surutien erivaiheisiin.”

Tämä opaskirja on tarkoitettu surevan avuksi hautajaisten järjestämiseen ja surun läpikäymiseen. Kirja sisältää myös virikkeitä muistotilaisuuksiin ja rukoushetkiin.

Lappalainen, Tarja : Ehditkö istua vierelläni?

Päivä, 1998. 151 s. ISBN 951-622-736-8

Moni kaipaa vaikeina hetkinään hengellistä tukea. Tämä on käytännönläheinen opas sielunhoitotehtävissä oleville ja siitä kiinnostuneille. Lappalainen käsittelee muun muassa sielunhoitoa hoitotyössä, mitä sielun hoito on, hengellisen tuskan ilmenemismuotoja, auttavaa keskustelua, kuoleman kohtaamista ja surutyötä. Kirja sisältää myös valmiita rukouksia ja niihin liittyviä esimerkkitalanteita.

Lindqvist, Martti : Surun tie

Porvoo, Helsinki, Juva : WSOY, 1999. 191 s. ISBN 951-0-23394-3

”Sinä suret. Haluaisin puhua siitä kanssasi. Kaikessa rauhassa ja sinun ehdoillasi. Niin kuin kohtalotoverin kanssa puhutaan – luottamuksellisesti, tarkkaan kuunnellen ja pitäen toistemme puolta.”

Martti Lindqvist puhuu kirjassaan surijalle. Hän on itse kokenut vanhempiensa kuoleman, läheisten ihmisten sairastumisen ja poismenon ja vaimon äkkikuoleman. Hän ei anna kirjassaan yksityiskohtaisia neuvoja tai kerro mitä pitää tehdä. Hän vain puhuu surusta, kertoo kokemuksistaan ja myös muiden surukokemuksista. Pohdinnan kautta hän johdattelee surijan omalle surun tielleen, jota pitkin on kuljettava.

Olkinuora, Hilka & Vuorenmaa, Jaakko : Surun vuosi

Helsinki : Kirjapaja, 2009. 79 s. ISBN 978-951-607-343-2

Suru ei ole kaunista tai helppoa. Se on rujoa ja vaikeaa, varsinkin jos läheinen on kuollut yhtäkkiä, ilman mitään varoitusta. Kirjassa puhutaan läheisen äkillisen kuoleman aiheuttamasta surusta, vihasta ja tuskasta. Vähitellen murhe muuttuu suruksi, jonka kanssa pystyy sittenkin elämään. Kirja auttaa myös surevan ihmisen kohtaamisessa.

Perkiö, Pia : Vierelläsi – Sanoja suruun

Hämeenlinna : Päivä, 2014. 63 s. ISBN 978-952-475-605-1

”Kaikki ilon hetket tarvitaan,
lohdutuksen heijastuksetkin,
kun surun alta matkaa jatketaan
varovaisin askelin.”

Sisältää lohdullisia runoja ja Raamatun ajattomia mietteitä. Kirja tuo toivoa pimeisiin ja synkkiin hetkiin: kun läheinen on menetetty, kohtaamme heidät vielä joskus.

Porio, Anja : Rakkaus on väkevämpi

Lasten Keskus, 2009. 8. uudistettu painos. 94 s. ISBN 978-951-627-820-2

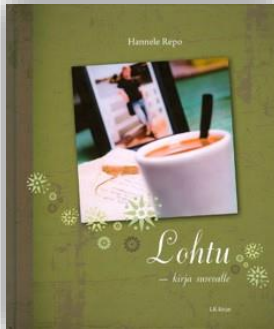
Kirjoittaja toivoo kirjan tekstien tuovan lohtua surun hetkiin. Niitä voi lukea vähitellen ja valita aiheita, jotka sillä hetkellä kiinnostavat. Sisältää pohdintaa, psalmeja, virsiä, runoja ja kauniita valokuvia.

Raittila, Anna-Maija & Kaskinen, Anna-Mari : Ota hänet vastaan – Sanoja suruun

Helsinki : Kirjapaja, 2004. 96 s. ISBN 951-607-047-7

Kirja on syntynyt kahden surua läpikäyneen ihmisen kokemuk-
sista. Sisältää runoja ja pohdintaa kuolemasta, surusta ja toi-
vosta.

Repo, Hannele : Lohtu – Kirja surevalle

Helsinki : LK-kirjat, 2008. 56 s. ISBN 978-951-627-749-6

Lohduttava kuvitettu kirja opastaa käytännön asioissa lähei-
sen kuoleman jälkeen, kertoen samalla surusta ja kristillisen
kirkon uskosta. Kirjasta on apua muun muassa hautajaisten,
muistotilaisuuden ja siunaustilaisuuden järjestämisessä.

Storkey, Elaine : Lapseni on poissa

Perussanoma, 1992. 48 s. ISBN 951-888-163-4

Pieni kirja, jossa puhutaan lapsen menettämisestä. Lapsen menetys voi tapahtua monin eri tavoin: lapsen elämän voi päättää kohtukuolema, kätkytkuolema, onnettomuudet, sairaudet, väkivalta... Jokainen menetys on ainutlaatuinen. Kirjan tarkoitus on auttaa kohtaamaan lapsen kuoleman kipeä todellisuus. Kristillinen usko lohduttaa ja tuo toivoa.

Surussa ja toivossa – Martti Lindqvistin ajatuksia (toim. Lounela, Viena-Inkeri)

Helsinki : Kirjapaja, 2009. 126 s. ISBN 978-951-607-925-0

Lindqvistin kirjoittamista kirjoista koottuja ajatuksia, joissa kantavina teemoina ovat elämä ja kuolema, suru ja toivo, rakkaus ja luopuminen.

Vikström, John : Otan osaa

Minerva, 2013. 43 s. ISBN 978-952-492-789-5

"Sinua on kohdannut suru. Sinulle tärkeä ihminen on poissa. En tunne sinua, mutta uskon, että tiedän jotain siitä, miltä sinusta tuntuu. Miltä tuntuu, kun ihminen, joka on ollut lähelläsi, on nyt poissa. Olen itse ollut samassa tilanteessa."

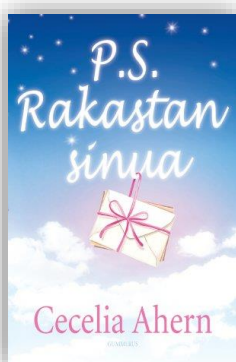
Arkkipiispa John Vikström puhuu surusta, sen eri vaiheista ja niissä vastaan tulevista tun-
teista. Hän kertoo sellaisista asioista, jotka hänelle itselle olivat surutyössä tärkeitä.

Wisløff, Fredrik : Sinulle, joka olet menettänyt läheisesi

Helsinki : Kirjapaja, 2006. 30. painos. 71 s. ISBN 978-951-607-475-0

Pienikokoinen kirja, jossa pohditaan surua, rakkautta ja läheisen ihmisen menettämistä Raamattuun tukeutuen.

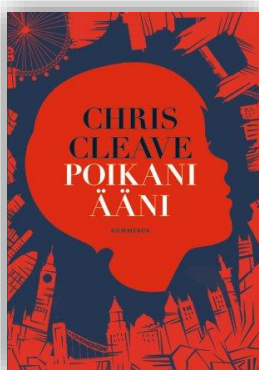
Kaunokirjallisuus

Ahern, Cecelia : P.S. Rakastan sinua

Helsinki : Gummerus, 2005. 511 s. ISBN 951-20-6881-8

Hollyn ja Gerryn oli tarkoitus viettää loppuelämä yhdessä, mutta kohtalo päätti toisin. Gerry kuolee yllättäen, ja Holly vaipuu suruun ja horrokseen, kunnes eräänä päivänä hän saakin paketin Gerryltä. Paketti sisältää kymmenen kirjettä, yhden jokaiselle kuukaudelle ennen uutta vuotta. Gerryn rakkaudella kirjoittamat kirjeet auttavat Hollya hänen surutyössään.

Cleave, Chris : Poikani ääni

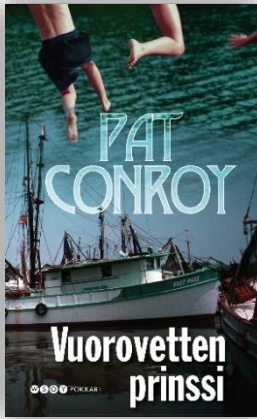
Helsinki : Gummerus, 2012. 338 s. ISBN 978-951-20-9331-1

Isä ja pieni poika kuolevat jalkapallostadioniin tehdyssä terrori-iskussa. Pojan kädessä ollut pieni kangaspupu löytyy kaiken tuhon ja hävityksen keskeltä. Kirja alkaa surun murtaman äidin kirjeellä Osama bin Ladenille. Kirja on kertomus äidin surusta, kaaoksesta ja luokkaerojen murtumisesta tuhansia koskettavan tragedian keskellä.

Conroy, Pat : Aaltojen soitto

Porvoo, Helsinki, Juva : WSOY, 1996. 4. painos. 717 s. ISBN 951-0-21585-6

Amerikkalainen Jack McCall pakenee kipeitä muistojaan vaimonsa itsemurhan jälkeen Italiaan. Siellä hän yrittää aloittaa elämänsä uudelleen tyttärensä kanssa. Hänen on kuitenkin palattava takaisin kotimaahansa tapaamaan kuolemansairasta äitiään. Kotiinsa Etelä-Carolinaan palattuaan, hän ryhtyy auttamaan lapsuuden ystäviään kadonneen toverin löytämisessä. Hänen täytyy myös kohdata tuskalliset muistot kuolleesta vaimostaan. *Aaltojen soitto* kertoo surusta ja menetyksen tuskasta, parantumattomista haavoista ja uuden onnen löytämisestä.

Conroy, Pat : Vuorovetten prinssi

Helsinki : WSOY, 1987. 671 s. ISBN 951-643-417-7

”Savannah, millaista sinulla oli kotona? kysyin, ikään kuin olisin tehnyt haastattelua.

-Kuin Hiroshimassa, hän kuiskasi.

- Entä millaista elämäsi on ollut sen jälkeen, kun lähdit huolehtivan ja suojelevan perheesi lämpimästä ja hellästä sylistä?

- Kuin Nagasakissa, hän sanoi katkera hymy kasvoillaan.”

Vuorovetten prinssi on Etelä-Carolinan maisemiin sijoittuva tarina sisaruksista, joihin lapsuuden traumat ovat jättäneet jälkensä. Luken piti olla sisaruksista vahvin, mutta se koitui lopulta hänen kohtalokseen. Runoilijasielu Savannah on paennut perhettään New Yorkiin, mutta hän on yrittänyt itsemurhaa. Tom saapuu New Yorkiin puhumaan Savannahin terapeutille Luken kuolemaan ja heidän lapsuuteensa liittyvistä muistoista, jotka hänkin on yrittänyt unohtaa.

Dillon, Lucy : Uuden onnen jäljillä

Helsinki : Gummerus, 2013. 432 s. ISBN 978-951-20-8657-3

Julietin miehen kuolemasta on kulunut kahdeksan kuukautta. Nykyään Julietista tuntuu, että hän on vain taakka ystävilleen, eikä kukaan ymmärrä hänen suruaan. Kun hän saa tehtäväkseen kävelyttää äitinsä koiraa Cocoa, alkaa myös hiljalleen toipuminen. Koiran kautta hän tutustuu paremmin naapureihin ja elämä alkaa taas näyttää valoisammalta. Vaikka kirjassa käsitellään vaikeaa aihetta, kepeyttä ja huumoriakin löytyy.

Ellilä, Kirsti : Kaivatut

Hämeenlinna : Karisto, 2013. 281 s. ISBN 978-951-23-5731-4

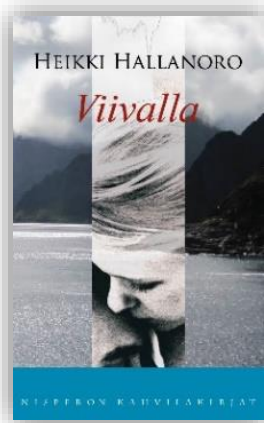
”He seisoivat siinä hetken rinnakkain, katselivat taivasta joka lepatti heidän yläpuolellaan. Sitten mies sanoi:

- Pian voit paremmin.”

Saaran tyttö on kuollut. Gilbertin perhe on kateissa. Henrikin tytär on muuttanut elämäänsä pakoon luostariin. Suomalaisen kaupungin sykkeessä heidän elämänsä nivoutuvat yhteen. Kirja kertoo yksinäisyydestä, monikulttuurisuudesta ja elämäntarkeituksen etsimisestä.

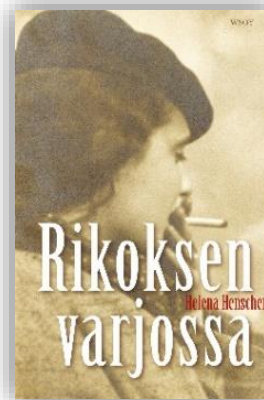

Hallanoro, Heikki : Viivalla

Nispero, 2012. 138 s. ISBN 978-952-6626-00-0

”Vaikka sieluun jää kolo, uusi aamu koittaa. Valo on erilaista, mutta aurinko paistaa yhä.”

Kirjassa kerrotaan rakkaan puolison menettämisestä musiikin ja proosan avulla. *Viivalla* on kertomus ikävästä, menetyksestä, toivosta ja selviytymisestä. Kirjan jokaisen kappaleen kohdalla on myös laulunsanat, ja mukana tulee Hallanoron sanoittama ja säveltämä levy, jota voi myös kuunnella. Musiikki ja kirja sopivat saumattomasti yhteen.

Henschen, Helena : Rikoksen varjossa

Helsinki : WSOY, 2005. 295 s. ISBN 951-0-30811-0

Vuonna 1932 Ruotsissa surmataan tunnettu poliitikko Hjalmar Von Sydow ja hänen kaksi palvelijaansa. Surmaaja on Fredrik, Hjalmarin oma poika. Myöhemmin hän surmaa myös vaimonsa ja itsensä. 15-vuotias tyttö, kirjoittajan äiti, jää orvoksi eikä tapauksesta koskaan saanut puhua.

Henschen kertoo tositapahtumiin pohjautuvassa kirjassaan sukua kohdanneesta järkyttävästä tapahtumasta ja rikkoo pitkään jatkuneen hiljaisuuden. Hän pohjaa tietonsa julkisiin dokumentteihin, sellaisten ihmisten kanssa käytyihin keskusteluihin, jotka muistavat tuon ajan ja täyttää aukkoja omalla mielikuvituksellaan. Taustalta löytyy muun muassa alkoholismia, huumeriippuvuutta ja mielenterveyshäiriöitä.

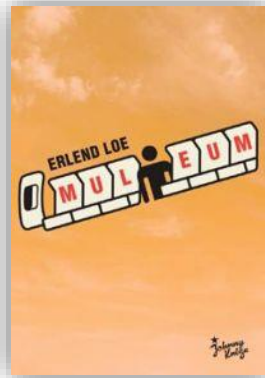
Larsen, Judy Merrill : Kaipausten aika

Helsinki : WSOY, 2009. 292 s. ISBN 978-951-0-31813-3

Ellenin 11-vuotias poika James on uimassa muiden lasten kanssa, kun vesiskootteri ajaa liian läheltä kohtalokkain seurauksin. Ellen haluaa nuoren kuskin vastuuseen teostaan. Kirjassa kuvataan oikeusprosessin kulkua ja äidin tuntemaa surua, vihaa ja syyllisyyttä. Lopulta kuitenkin anteeksiannollekin löytyy tilaa sydäimestä.

Loe, Erlend : Muleum

Helsinki : Johnny Kniga, 2008. 187 s. ISBN 978-951-0-34192-6

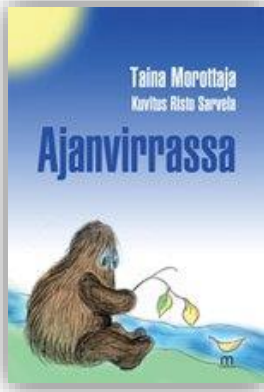

”Me syöksymme maahan.
Rakastan sinua.
Tee mitä haluat.
Isä.”

18-vuotias Julie menettää koko perheensä lento-onnettomuudessa. Hänestä tulee hyvin yksinäinen ja itsetuhoinen, elämällä ei ole enää mitään merkitystä. Vuoden ajan hän kirjoittaa päiväkirjaa, jonka kautta voidaan seurata hänen selviytymistään surun keskellä. Vuoden sisälle mahtuu paljon itsetuhoisia ajatuksia ja tekoja, mutta myös elämänhalun palautumista ja merkityksen uudelleenlöytämistä. Vaikeaa aihetta käsitellään ajoittain huumorinkin avulla.

Morottaja, Taina : Ajanvirrassa

Mediapinta, 2010. 57 s. Kuvitus: Risto Savela. ISBN 978-952-235-246-0

Ajanvirrassa on kertomus äidin surusta pojan itsemurhan jälkeen. Se kertoo epäuskosta, syyllisyydentunteista ja syvästä surusta, kun lapsi on poissa. Avioliiton kariutuminen, rakkaiden koirien menettäminen ja oma sairastuminen koettelevat jo valmiiksi vaikeassa elämäntilanteessa. Kuvitus kulkee hyvin tarinan mukana. Morottaja kertoo kirjan kirjoittamisen olleen auttava voima surun keskellä, kun hänen oma poikansa kuoli.

Mähönen, Mervi : Rakkaus ei koskaan häviä

Pilot-kustannus, 2007. 299 s. ISBN 978-985-464-635-2

37-vuotiaan kolmen lapsen äidin Minnan mies kuolee yllättäen dramaattisissa olosuhteissa. Vuoden ajan Minna on pyrkinyt surun keskellä saamaan elämänsä takaisin järjestykseen. Isän kuolema vaikuttaa myös lasten elämään: 7-vuotias Anni, 13-vuotias Pauli ja 16-vuotias Juulia jokainen surevat omalla yksilöllisellä tavallaan.

Sairanen, Petter : Muisti on unta

Helsinki-kirjat, 2012. 215 s. ISBN 978-952-5989-02-1

”Jalkasi vilahtaa talvisaappaaseen, se on paljas. Kysyn miksei sinulla ole sukkia. Kysyn mihin olet menossa. Lähdet nopeasti, käännyt kuitenkin ovella, katsot minuun. Vieno hymy, Mona Lisa. Mikä on katseesi sanoma? En tavoita sitä. Sanot:

- Tulen kohta takaisin.”

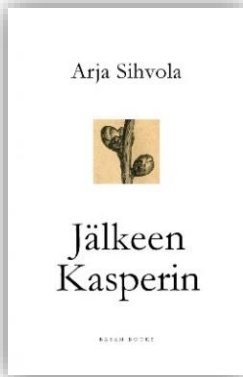
Luonto on toiminut väärin päin, sillä isän ei pitäisi joutua hautaamaan tyttärtään. Kirjassa isä muistelee kuollutta tyttärtään, ja välissä on tytön kirjoittamia runoja. Kaunis ja koskettava kirja kertoo muistojen ja rakkauden pysyvyydestä, vaikka läheinen on poissa.

Sebold, Alice : Oma taivas

Helsinki : WSOY, 2010. 3. painos. 409 s. ISBN 978-951-0-36370-6

14-vuotias Susie joutuu naapurin murhaamaksi vuonna 1973. Tai-vaasta käsin hän seuraa surun murtamaa perhettään ja kaipaa ta-kaisin omaan elämäänsä. Perhe ei tiedä mitä Susielle on tapahtu-nut, kunnes tutkinta ja etsinnät alkavat tuottaa tulosta. Kumman-kin täytyy sopeutua uuteen elämäntilanteeseen. Tarina on järkyt-tävä, mutta samalla valoisa ja toiveikas.

Sihvola, Arja : Jälkeen Kasperin

Helsinki : Basam books, 2015. 111 s. ISBN 978-952-260-368-5

Kirjassa kerrotaan äidin surusta kun 23-vuotias poika tekee itse-murhan. Suru on aluksi ylitsepääsemättömän tuskaista, mutta vähitellen se muuttuu sellaiseksi, jonka kanssa voi asettua elä-mään. Kirjan kirjoittaja Arja Sihvola on ollut perustamassa Suru-nauha ry:tä.

Soucy, Gaétan : Tulitikkutyttö

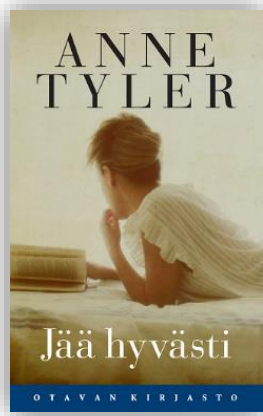
Jyväskylä, Helsinki : Gummerus, 2001. ISBN 951-20-5701-8

Tulitikkutyttö on tarina muusta maailmasta eristyksissä eläneestä perheestä, jossa isä kuolee yllättäen. Perheen lapsilla on tähän asti ollut seuranaan vain toisensa ja ajanviet-teenä isän suuri kirjasto. Nyt kun isä on poissa, heidän täytyy opetella elämään myös ulkopuolisessa maailmassa.

Tikka, Eeva : Hiljainen kesä

Jyväskylä : Gummerus, 1980. 3. painos. 277 s. ISBN 951-20-1766-0

Nuori mies lähtee soutamaan myrskyväälle järvelle, mutta ei koskaan pääse takaisin ko-tiin. Perheellä on edessä hiljainen kesä, kun jokaisella on oma surunsa käsiteltävänä. Pohjoiskarjalainen maisema ja murre tuovat oman piirteensä kirjaan.

Tyler, Anne : Jää hyvästi

Helsinki : Otava, 2013. 208 s. ISBN 978-951-1-26233-6

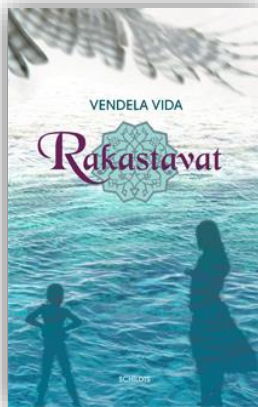
Aaron menettää vaimonsa tapaturmaisesti omalla kotipihallaan. Kuolemansa jälkeen Dorothy alkaa yllättäen ilmestyä Aaronin elämään, ja Aaron alkaa odottaa näitä tapaamisia ja heidän käymiä keskusteluja. Kirja on kertomus miehen surutyöstä vaimon kuoleman jälkeen.

Vettenterä, Minttu : Jonakin päivänä kaduttaa

Helsinki : Books on Demand, 2012. 158 s. ISBN 978-952-498-813-1

Rankka kiusaaminen ajoi Elisan itsemurhaan. Perheellä ei ollut tällaisesta tietoaakaan, mutta kaikki selviää Elisan päiväkirjamerkinnöistä. Järkyttynyt isä palaa tahtomattaan muistoissaan aikaan, jolloin hänkin oli koulukiusaaja. Surun keskellä hän lähtee selvittämään kiusaamisella jättämiään jälkiä. Fiktiivinen tarina kertoo hyvin todentuntoisesti kiusaamisesta ja sen järkyttävistä vaikutuksista.

Vida, Vendela : Rakastavat

Helsinki : Schildts & Söderströms, 2012. 209 s. ISBN 978-951-52-2946-5

Kolmenkymmenen yhdessäolovuoden jälkeen Yvonne on yhtäkkiä yksin, leski. Hän lähtee matkalle Turkkiin muistelemaan vuosien takaista kuherruskuukauttaan, mutta muistot ja paikat tuntuvat ahdistavilta. Hän kuitenkin ystävystyy pienen pojan kanssa, joka noutaa hänelle simpukoita.

Runot, ajatelmät ja mietelauseet

Aarnitaival, Saraleena : Läsnaolosi on lohdutus

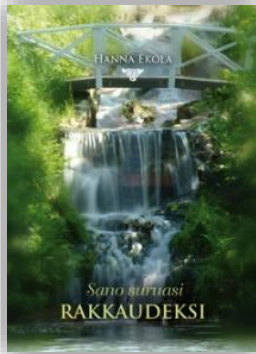
Katharos 2013, 56 s. ISBN 978-952-5957-28-0

Runot on tarkoitettu kaikille läheisensä menettäneille. Pääsanomana on, että et ole yksin. Tämä kirja runoineen ja luontokuvineen voi kulkea mukana lohtua tuomassa.

Ei turhaa tummat päivät (toim. Rätty-Hämäläinen, Aino)

Porvoo, Helsinki, Juva : WSOY, 1996. 144 s. ISBN 951-0-20622-9

Kokoelma runoja tunnetuilta suomalaisilta runoilijoilta. Muun muassa Aaro Hellaakoski, Niilo Rauhala, Rakel Liehu, Aale Tynni, Katri Vala ja Edith Södergran kertovat runoissaan surusta, ikävästä ja olemisen tuskasta. Sisältää myös ikiaikaisia kaskuja ja kansanrunoja. Kantavia teemoja kirjassa ovat lohtu ja toivo. Tämän kirjan avulla voi myös löytää koskettavia runoja suruvalitteluihin laitettavaksi.

Ekola, Hanna : Sano suruasi rakkaudeksi

Helsinki : Aurinko Kustannus, 2011. 79 s. ISBN 978-952-230-153-6

”Muistoissa suru saa
toivon siivet.
Ikävä on aina
kunnianosoitus rakkaudelle.”

Runot kumpuavat kirjoittajan omista menetyksistä, surusta, ikävästä ja rakkaudesta, joka ei koskaan katoa.

Flink, Henri : Riippakivi

Mediapinta, 2011. 56 s. ISBN 978-952-235-359-7

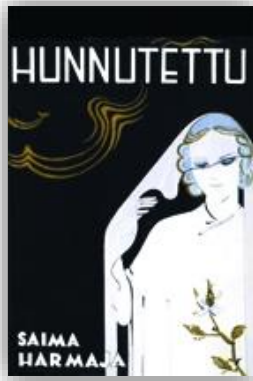
Kirjoittajaa vain vuoden nuorempi sisko kuoli 18-vuotiaana henkirikoksen uhrina. Hän on purkanut sisikon kuoleman aiheuttamaa surua ja tuskaa näihin runoihin.

Haikea on aika jäähyväisten : Lohdutuksen sanoja suruun (toim. Yliruusi, Katarina)

Helsinki : Katharos, 2009. 2. uudistettu painos. 64 s. ISBN 978-952-5291-93-3

Kirja sisältää luopumisen tuskaa, surua ja jälleennäkemistä koskevia runoja ja surun maisemaa tulkitsevia luontokuvia. Runoja ovat kirjoittaneet muun muassa Anna-Mari Kasinen, Eino Leino, Juha Vainio ja Eeva Tikka. Selkeä ja iso teksti on helppolukuinen.

Harmaja, Saima : Hunnutettu

Ntamo, 2012. 86 s. Alkuperäinen julkaisu : Porvoo, Helsinki : WSOY, 1936. ISBN 978-952-215-210-7

Harmaja on kirjoittanut koskettavia runoja muun muassa surusta ja kuolemasta. Hän on omistanut kirjan synnytyksessä kuolleelle siskolleen.

Huikari, Susanna & Käsmä, Tarja : Surun kosketus – Selkokieliä runoja

Työväen sivistysliitto, 2000. 40 s. ISBN 951-701-456-2

”Vaikka olet poissa,
olet kuitenkin kanssani.
Ajattelen:
minä opin sinulta paljon.”

Surun kosketus on runomuotoinen tarina, joka kertoo läheisen ihmisen menettämisestä ja surutyöstä. Runot ovat selkokieliä ja kirjoittajat ovat erikoistuneet selkokieleen niin opinoissa kuin työelämässäkin.

Härmäläinen, Riitta : Sinä olit lahja

Hämeenlinna : Päivä, 2012. 76 s. ISBN 978-952-475-525-2

Runokirja, joka on syntynyt läheisen kuoleman aiheuttamasta surusta. Runot käsittelevät läheisen menettämistä ja tuskaa, mutta myös jälleennäkemisen toivoa.

Juvonen, Ada : Kahvikupillisen verran – ajatuksia surusta ja kuolemasta

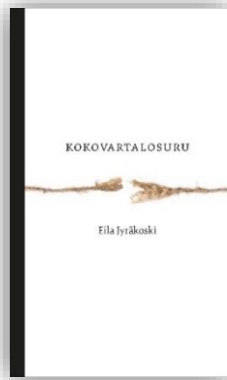
Ada Juvonen, 2015. 96 s. ISBN 978-952-93-5657-7

Sisältää muistolauseita suruadresseihin ja surukirjeisiin. Kirjoittaja toivoo, että kirjasta on apua erityisesti sellaisille sureville, jotka ovat eronneet kirkosta, eivätkä hyväksy perinteisiä kirkollisia säkeitä. Juvonen on kirjoittanut muistolauseita ja ajatuksia oman menetyksensä kautta.

Jyräkoski, Eila : Kokovartalosuru

Artbox Irja, 2012. 112 s. ISBN 978-952-5898-23-1

”Sytetään kynttilän
haudallesi.
Hyvää joulua, rakas poikani”

Kirjoittaja kertoo runon muodossa poikansa Tanelin kuoleman jälkeisestä ajasta. Lapsuuden ja nuoruuden aikana kiusatun pojan elämä päättyi lopulta itsemurhaan. Runoista huokuu kaiken kattava suru ja tuska, ikävä ja jäljelle jääneet muistot. Miksi näin piti tapahtua?

Kaipauksen tuolla puolen (toim. Tupala, Terttu)

Helsinki : Kirjapaja, 1983. 176 s. ISBN 951-621-428-2

Sisältää huolella valittuja tekstejä tunnetuista suomalaisista lyriikoista ja kansanlauluista aina nykyrunoilijoihin. Muun muassa Saima Harmaja, Uuno Kailas, Aino Kallas, Matti Pa-loheimo ja Aleksis Kivi kirjoittavat kaipauksesta ja menetyksestä.

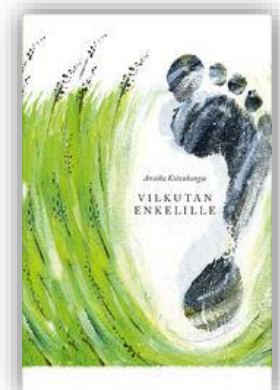
Kaskinen, Anna-Mari : Lohdutuksen polulla

Helsinki : Kirjapaja, 2013. 47 s. Kuvitus: Anna Emilia Laitinen. ISBN 978-952-247-443-8

”Tiedäthän sinä
olit meille niin rakas.
Ystävyytesi,
luja ja horjumaton,
ympäröi meitä aina.”

Kaskinen on kirjoittanut runoja menetyksestä, surusta, kai-puusta ja luopumisesta.

Koivukangas, Annika : Vilkutan enkelille

Suomen Rauhanyhdistyksen Keskusyhdistys, 2014. 120 s. ISBN 978-951-843-227-5

Koskettavia runoja, joissa puhutaan liikenneonnettomuudessa kuolleesta tyttärestä, surusta ja ikävästä.

Leinonen, Maaria : Surun sisar on lohdutus

Helsinki : Kirjapaja, 2000. 63 s. ISBN 951-625-650-3

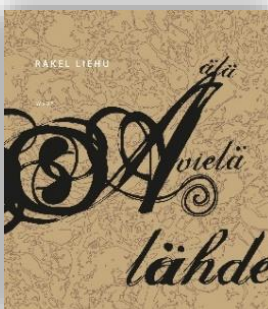
Sisältää lohduttavia runoja surusta, kaipauksesta, toivosta, menetyksen tuskasta ja sen aiheuttamista tunnemyrskyistä. Kauniit luontokuvat tukevat runojen sanomaa.

Liehu, Heidi : Surusta vesilintu nousee siivilleen

Helsinki : WSOY, 2009. 63 s. ISBN 978-951-0-35666-1

Luonnonläheisiä, vuodenaikojen mukailevia runoja kaipuusta ja kuolemasta.

Liehu, Rakel : Älä vielä lähde – Runoja vuosilta 2008-2009

Helsinki : WSOY, 2010. 68 s. ISBN 978-951-0-36756-8

Koskettavia runoja surusta ja yksinäisyydestä, kun elämänkumppani on poissa.

Lohdun sanoja suruun (toim. Solastie, Katariina)

Helsinki : Otava, 2014. 76 s. ISBN 978-951-1-28491-8

*”Matkamieheksi on ihmislapsi
syntynyt tänne, täällä ei ole
hänellä yhtään pysyvää
sijaa.”*

Sisältää kauniita ja viisaita säkeitä, jotka lohduttavat surevaa ja tyyntyttävät murheista mieltä.

Nuku nurmilintu – lapsi on poissa – runo lohduttaa surevaa (toim. Söderlund, Christina)

Helsinki : Kirjapaja, 2004. 64 s. ISBN 951-607-058-2

*”Päivä kun nousee, niin sammuu tähti.
Ei se ijäks sammua, ken elämästä lähti.
Nuku tähti helmassa päivän.”*

Kirjan toimittanut Christina Söderlund kertoo itse saaneensa runoista lohtua surun hetkinä. Hän on koonnut kirjaan muun muassa Eino Leinon, Viljo Kajavan ja monien muiden tunnettujen runoilijoiden lohduttavia tekstejä.

Perkiö, Pia : Kun kaikki on toisin – Sanoja suruun

Helsinki : Kirjapaja, 2007. 46 s. Kuvitus : Minna L. Immonen. ISBN 978-951-607-550-4

Kauniisti kuvitettu runokirja sellaisiin hetkiin, kun sanoja on vaikea löytää.

Rytkonen, Aino : Suru, suuri tyranni

Helsinki : Runogalleria, 1996. 56 s. ISBN 951-787-027-2

”Kukaan ei tule.
Juomme kahvia kahdestaan

suru ja minä.”

Valikoima runoja, joista osa on kirjoitettu aviomiehelle syntymäpäivälahjaksi ja osa hänen kuoleman jälkeisessä surussa.

Sanat jotka muistetaan surun päivinä (toim. Bonsdorff, Meiju)

Helsinki : Katharos, 2004. 119 s. ISBN 952-5291-29-4

Sisältää muistolauseita, lohduttavia sanoja, runoja sekä uusia ja perinteisiä värssyjä surevan läheisen tueksi, muistopuheisiin ja suruadresseihin.

Surun sylissä – lohduttavia ajatuksia (toim. Pitkänen, Merja)

Hämeenlinna : Päivä, 1999. 63 s. ISBN 951-622-797-X

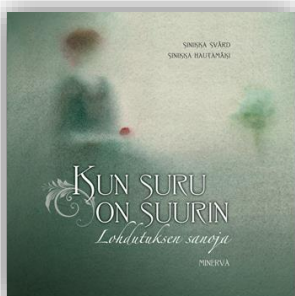
Merja Pitkänen on koonnut yhteen Hilja Aaltosen, Anni Korpelan, Tarja Vilppolan ja Hannu Ohrasen runoja, ajatuksia ja kirjoitelmia, jotka kumpuavat heidän kokemistaan menetyksistä. Kirja on tarkoitettu matkakumppaniksi ja lohduksi surevalle ja surevan läheisille. Kirjassa käsitellään myös surutyötä ja surun eri vaiheita.

Sururunoja 1 – Yö tulee hiljaa (toim. Mämmi, Eija & Enwald, Liisa)

Lieksa, 2008. 2. painos. 48 s. ISBN 978-952-99077-2-4

Sisältää runoja muun muassa Rainer Maria Rilkeä, Paul Gerhardtilta ja J. E. Schmidtiltä, kuten myös kirjan toimittaneiden omia runoja. Kirjasta voi löytää säkeitä adresseihin,

kuolinilmoitukseen ja suruvalitteluihin, mutta sitä voi myös lukea omaksi lohduksi. Kirjassa on runojen lisäksi kolme laulua nuotteineen.

Svärd, Sinikka : Kun suru on suurin – Lohdutuksen sanoja

Minerva, 2011. 67 s. Kuvitus: Sinikka Hautamäki. ISBN 978-952-492-547-1

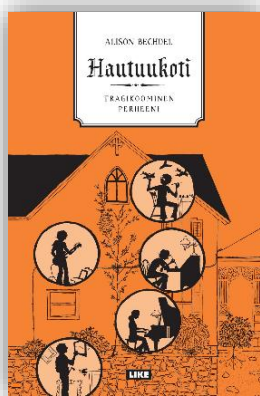
Svärd vie lukijan runojen kautta surun matkalle. Niistä huokuu epäusko, kun kuulee rakkaan ihmisen kuolleen, kipeää todellisuutta, kun hän ei enää koskaan ole vierellä ja loputtomalta tuntuva suru, joka palaa takaisin, vaikka luuli sen jo olevan poissa. Esiin nousee myös ihmisten pienet eleet, jotka lohduttavat. Yksinäisyyden tunne on suuri, kun kääntyy kertomaan mieleen tullutta asiaa, mutta sitten muistaakin – Et ole siinä. Lopulta löytyy myös uskoa siihen, että surusta voi selvitä.

Vain unen varjo – Kaipuun ja surun runoja (toim. Koivunen, Hannele & Virkki, Laura)

Helsinki : Otava, 1997. 220 s. ISBN 951-1-15017-0

Runokokoelmassa on sekä suomalaisia että ulkomaisia runoja klassikoista vähän vähemmän tunnetuimpiin runoihin. Kirja on tehty lohduttamaan menetyksen kokenutta ja auttamaan runojen etsimisessä suruvalitteluihin ja kuolinilmoitukseen. Monipuolisen runokokoelman runoilijoista löytyy muun muassa Timo K. Mukka, D.H. Lawrence, Aleksis Kivi, Eino Leino, William Shakespeare, Lassi Nummi, Rauli Somerjoki ja monia muita.

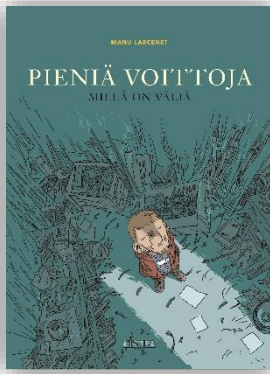
Sarjakuvat

Bechdel, Alison : Hautuukoti – Tragikoominen perheeni

Helsinki : Like, 2009. 238 s. ISBN 978-952-01-0161-9

Alison Bechdel muistelee omaelämäkerrallisessa sarjakuvateoksessaan lapsuuttaan ja pohtii etenkin suhdettaan isäänsä. Hänen isänsä kuoli onnettomuudessa Bechdelin ollessa 20-vuotias, mutta Alison epäilee hänen tehneen itsemurhan. Hän miettii lapsuuttaan perheessä, jossa jokainen keskittyy omiin harrastuksiinsa, eivätkä he juuri tunne toisiaan, vaikka asuvat saman katon alla. *Hautuukoti* on lämmin, vaikeitakin asioita käsittelevä teos, josta löytyy myös kuivaa huumoria.

Larcenet, Manu : Pieniä voittoja 3 - Millä on väliä

Helsinki : WSOY, 2008. 64 s. ISBN 978-951-0-34523-8

Marcon isä on tehnyt itsemurhan kaksi kuukautta sitten, ja hän jättänyt jälkeensä surun ja selvittämättömiä asioita. Marco haluaa tietää millainen isä oli ihmisenä ja miksi hän päätyi tuohon ratkaisuun. Vaikka isä oli hänelle tärkeä, he eivät juurikaan keskustelleet asioista. Marcon tyttöystävä taas haluaa lapsen, mutta Marcoa pelottaa alkaa isäksi.

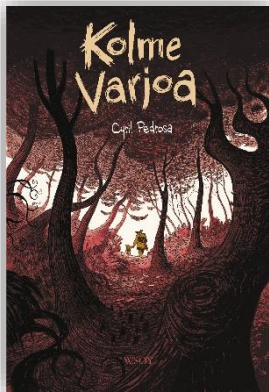

Moisseinen, Hannele : Isä - Father

Huuda Huuda, 2013. 149 s. ISBN 978-952-5724-51-6

"Missä vaiheessa kadonneesta aletaan puhua menneessä aikamuodossa? Missä vaiheessa voi surra?"

Isä on tekijän omaan elämään perustuva kertomus siitä, kun isä eräänä päivänä katoaa, eikä häntä enää koskaan löydetä. Mitä on tapahtunut? Onnettomuus? Henkirikos? Onko isä elossa? Pienen tytön näkökulmasta kerrottu tarina kertoo surusta, muistoista ja luopumisesta. Kirjassa on tekstit sekä suomeksi että englanniksi.

Pedrosa, Cyril : Kolme varjoa

Helsinki : WSOY, 2010. 268 s. ISBN 978-951-0-36335-5

Kolme varjoa kertoo isän ja pienen pojan matkasta, kun he yrittävät paeta varjoja, jotka ovat tulleet hakemaan poikaa luokseen. Se on seikkailu, mutta myös kertomus luopumisesta, siirtymisestä ajasta ikuisuuteen ja isän halusta suojella lastaan. Lopulta isä ymmärtää, että pojan lähtöä ei voi viivyttää. Isän ja pojan matka on vaiheikas, surullinen, koskettava ja välillä pelottavakin.

Gootman, Marilyn E. : Kun ystävä kuolee – Kirja nuorille surusta ja selviytymisestä

Suomen Punainen Risti, 1998. 112 s. ISBN 952-9779-93-3

Ystävänsä menettäneille nuorille kirjoitettu opas, joka antaa vertaistukea, auttaa hakemaan apua ja auttaa kertomaan omista tunteista. Välillä on kirjoittajan omaa pohdintaa ja välillä ystävänsä menettäneet nuoret kertovat omista kokemuksistaan. Jokainen suruu omalla tavallaan, ja jokaisen on ajan kanssa mahdollista toipua surusta ja tuskasta.

Hän on kanssani kumminkin - Vanhempansa menettäneet lapset ja nuoret kertovat (toim. Sjöqvist, Suzanne)

Hämeenlinna : Karisto, 2006. 267 s. ISBN 978-951-31-3610-9

Noin kolmekymmentä eri-ikäistä lasta ja nuorta kertovat kokemuksistaan vanhempansa kuolemasta. He kertovat avoimesti vaikeimmista hetkistään, menetyksestä ja toipumisesta. Esiin nousee vahvasti se, että lasta tai nuorta ei saa jättää yksin surunsa kanssa. Hekin haluavat jättää jäähyväiset, olla päätöksissä mukana ja että joku kuulisi myös heitä.

Kaskinen, Anna-Mari : Kerro minulle taivaasta – Kun kuolema koskettaa

Helsinki : Kirjapaja, 2003. 39 s. ISBN 951-625-890-5

Kirjan kuvat ja tekstit auttavat jakamaan surun, kun läheinen on kuollut. Kaskinen kirjoittaa kuolemasta luonnollisena osana elämän kulkua. Vanhuus, sairaus, suru, toivo ja taivas ovat yksiä kirjan osa-alueita. Kirjan avulla voi vastata lapsen kysymyksiin kuolemasta, siinä nousee esiin kristillinen lähestymistapa.

Liian iso ikävä - Nuoret kertovat surukokemuksistaan (toim. Rantalaiho, Anneli)

Helsinki : Karas-Sana, 2001. 160 s. ISBN 951-655-558-6

Nuoret kertovat läheisen ihmisen kuolemasta. Onnettomuus, huumeet, alkoholi, sairaus tai itsemurha on vienyt näiltä nuorilta rakkaan läheisen. He kertovat rohkeasti surusta, tuskasta ja kaikista niistä tunteista mitä he tunsivat ja edelleen tuntevat. He kertovat mikä heitä on auttanut jatkamaan eteenpäin.

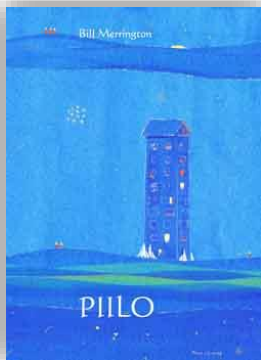
Lintunen, Martti : Älä yritä unohtaa

Prometheus, 2010. 71 s. ISBN 978-952-5718-14-0

”Kaikille lapsille on hyvä ja turvallista lukea tätä kirjaa aikuisen sylissä, vaikka vanhemmat lapset voivatkin lukea itseksensä.”

Suomessa arviolta noin tuhat ihmistä kuolee itsemurhaan joka vuosi. Tämän kirjan avulla voi käsitellä läheisen tekemää itsemurhaa ja omaa surua.

Iso teksti on helppolukuinen, ja kuvitus tukee tekstin sanomaa. Aukeamilla on tilaa, johon voi kirjoittaa kysymyksiä, kertoa vaikeistakin tunteista, jakaa oman tarinan, piirtää tai liimata valokuvia.

Merrington, Bill : Piilo – Kirja lapsille ja nuorille, jotka suruvat

Vantaa : Sompsa, 2007. 94 s. ISBN 978-952-5523-07-2

Piilo on tarina pojasta, joka menettää äitinsä auto-onnettomuudessa. Bill on juuri pelaamassa tärkeää jalkapallo-ottelua, kunnes hänet vedetään sivuun ja hän kuulee, että äiti on kuollut.

Kirja jakautuu kahteen osaan, joista ensimmäisessä on Billin tarina surusta ja muuttuneesta elämästä äidin kuoleman jälkeen, kun taas toinen osa sisältää pohdintatehtäviä kirjan lukuihin liittyen. Pohdintaosioissa otetaan esiin myös henkirikoksiin ja onnettomuuksiin liittyvä väkivaltaisuus. Kirjan tarkoitus on auttaa lapsia ja nuoria käsittelemään ja ymmärtämään surua ja siihen liittyviä tunteita.

Miettinen, Jenna : Liian nuori

Helsinki : Books on Demand, 2009. 105 s. ISBN 978-952-498-758-5

Koko perheen elämä muuttuu pysyvästi, kun 9-vuotias Karoliina jää auton alle. Miettinen oli 13-vuotias menettäessään siskonsa. Kirjassaan hän kertoo siskonsa kuolemasta ja ajasta sen jälkeen. Hän kertoo välillä ikävistäkin kohtaamisista ihmisten kanssa, mutta myös saamastaan tuesta, joka on auttanut surun keskellä.

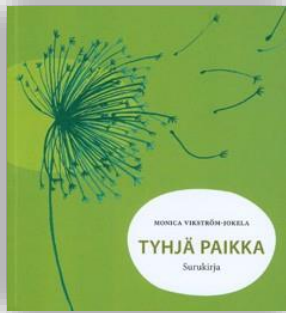

Uusitorppa, Aino-Kuutamo : Sä et tiedä miltä musta tuntuu

Helsinki : WSOY, 2011. 131 s. ISBN 978-951-0-36621-9

Kaksitoista menestyvää suomalaista kertovat oman tarinansa selviytymisestä. Miten voi selvitä masennuksesta, koulukiusaamisesta tai läheisen kuolemasta?

Muun muassa Axl Smith, Iso H, Samu Haber ja Olli Herman kertovat oman nuoruutensa kipupisteistä, ja siitä miten vaikeistakin kokemuksista voi selvitä. Kirjasta saa myös tietoa psyykkisen pahoinvoinnin oireista ja avun hakemisesta.

Vikström-Jokela, Monica : Tyhjä paikka – Surukirja

Helsinki : Lasten Keskus, 2010. 53 s. ISBN 978-951-627-839-4

Pieni kirja, joka sisältää tekstejä läheisen menettämisestä kirjoittajan ja myös muiden ihmisten kokemuksiin perustuen. He ovat kirjoittaneet ylös niitä tunteita ja ajatuksia, mitä he rää kun läheinen ihminen on kuollut. Joskus kun on surullinen, auttaa kuulla miltä toisista on tuntunut samassa tilanteessa.

Kaunokirjallisuus

Beard, Philip : Siskoni Zoe

Helsinki : Helmi, 2005. 253 s. ISBN 951-556-069-1

15-vuotias Tess kirjoittaa kirjeitä kolmevuotiaana onnettomuudessa kuolleelle siskolleen. Hän kertoo kirjeissä elämästään Zoen kuoleman jälkeen ja puhuu niissä kipeistäkin asioista. Tessin kirjoittamien kirjeiden kautta kerrotaan perheen kokemasta menetyksestä, surusta ja toipumisesta.

Blume, Judy : Tiikerisilmä

Porvoo, Helsinki, Juva : WSOY, 1985. 181 s. ISBN 951-0-12870-8

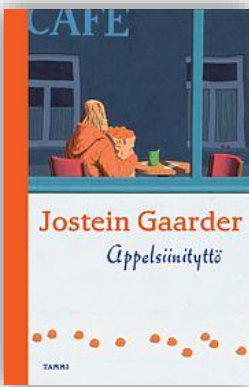
”Sinä iltana kun isä ammuttiin kuoliaaksi ja kaikki poliisit ja naapurit olivat lähteneet, Jason ja minä menimme äidin viereen. Jätimme valot palamaan kaikkiin huoneisiin. Talo oli äänetön. Ajattelin miten kummallista oli, että toisinaan hiljaisuus saattoi rauhoittaa, mutta toisinaan se muuttui pelottavaksi.”

Kirjassa seurataan 15-vuotiaan tytön Daveyn elämää vuoden verran. Kaikki alkaa siitä, kun Daveyn isä ammutaan kauppaan tehdyn ryöstön yhteydessä. Sen jälkeen tytön mielen valtaa pelko, hän vapisee iltaisin sängyssään ja pelkää jatkuvasti jonkun yrittävän tunkeutua heidän kotiinsa. Eräs nuori mies nimeltään Susi on ainoa, jonka seurassa Davey tuntee rentoutuvansa ja joka tuntuu ymmärtävän häntä. Vuoteen sisältyy paljon surua ja pelkoa, mutta myös hyviäkin hetkiä.

Erlingsson, Fridrik : Ritari Benjamin kyyhkynen

Helsinki : Otava, 1996. 144 s. ISBN 951-1-14037-X

10-vuotias Benjamin ja hänen kolme ystäväänsä asuvat Islannissa Reykjavikissa. Iltaisin kaupunki muuttuu heidän seikkailukentäksi, he muuttuvat Lohikäärmeen ritarikunnan ritareiksi ja taistelevat oikeuden puolesta. Yhtenä päivänä poikien ritarileikit menevät pahasti pieleen, ja Benjamin menettää yhden ystävästään. Kirja perustuu Erlingssonin omiin lapsuuden muistoihin ystävänsä kuolemasta.

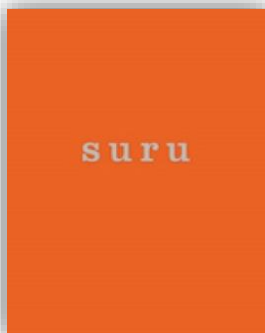

Gaarder, Jostein : Appelsiinityttö

Helsinki : Tammi, 2004. 167 s. ISBN 951-31-2930-6

"Istutko mukavasti, Georg? On melko tärkeää, että istut tukevasti, sillä aion nyt kertoa sinulle kihelmöivän tarinan."

Georg menetti isänsä ollessaan vain neljävuotias. Nyt 15-vuotiaana hän löytää yllättäen kirjeen, jonka isä on kirjoittanut pojalleen ennen kuolemaansa. Kirjassa Georgin nykyhetki ja isän kirjoittama kirje käyvät vuoropuhelua keskenään.

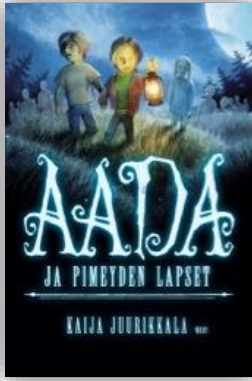

Hauho, Elisa; Paakkala, Satu & Sadinmäki, Jari : Suru

Helsinki : WSOY, 2008. 103 s. ISBN 978-951-0-34517-7

"musta tuntuu, että jotain olis amputoitu. mä voin silti tuntea sen mutta myös että sitä ei ole. siinä tilalla on suru ja viha..."

Kirjassa kerrotaan surun aiheuttamasta epäuskosta, tuskasta ja toivosta. Teksti on koruton, mutta täynnä tunteita. Jokaisella aukeamalla teksti ja värien kyllästävä kuvitus sopivat hyvin yhteen, ne kuvastavat surun eri vaiheita.

Juurikkala, Kaija : Aada ja pimeyden lapset

Helsinki : WSOY, 2007. 149 s. ISBN 978-951-0-32447-9

Aada ei ole sanonut sanaakaan kaksoissiskonsa kuoleman jälkeen. Perhe päättää osallistua terapialeirille, joka sijaitsee vanhassa kartanossa. Siellä Aada tapaa vilkkaan ja suorasanaisen Petterin ja Helmin, jonka vain he kaksi voivat nähdä. Näin alkaa seikkailu maailmassa joka on sekä henkien että elävien.

Järvinen, Esa I. : Peli poikki Juho

Porvoo – Helsinki – Juva : WSOY, 1997. 105 s. ISBN 951-0-21631-3

12-vuotiaan Juhon vanhemmat kuolevat auto-onnettomuudessa. Juho siirretään siskonsa kanssa Arttu-enon perheen luo, mutta Juholle ukki olisi paljon läheisempi. Kirjassa kerrotaan koskettavasti ja lämpimästi surusta, selviytymisestä ja sukupolvirajat ylittävästä ystäväydestä.

Laitinen, Eija & Leinonen, Anne : Lokkeja rakastava veli

Helsinki : WSOY, 2000. 117 s. ISBN 951-0-24856-8

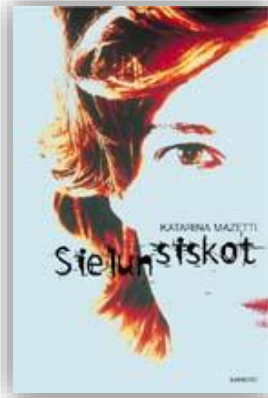
Kaksi vuotta sitten Tuukan isovelji teki itsemurhan. Siitä lähtien päivät ovat olleet vaikeilta ja mikään ei kiinnosta. Tuukka lähtee tyttöystävän Kristan kanssa käymään vanhempiensa luona, ja siellä hän myös tapaa vanhoja kavereita. Kavereita, joiden kanssa hän ja Tumpi kasvoivat. Matka tuo paljon muistoja mieleen ja Tuukka huomaa, että elämässä on vielä polkuja kuljettavana.

Lindgren, Astrid : Veljeni Leijonamieli

WSOY, 2003. 23. painos. 231 s. 978-951-0-06396-5

Lindgrenin klassikkokertomus veljeksistä, Joonatanista ja Kaarlestasta eli Korpusta. Korppu on vakavasti sairas ja tietää kuolevansa pian. Joonatan kuitenkin kuolee ensin tulipalossa ja Korppu vähän sen jälkeen. He tapaavat Nangijalassa, kuoleman jälkeisessä maailmassa. Kertomuksen teemoja ovat kuolema, kuoleman jälkeinen elämä, hyvän ja pahan taistelu, rohkeus, rakkaus ja pelon voittaminen.

Mazetti, Katarina : Sielunsiskot

Hämeenlinna : Karisto, 2002. 167 s. ISBN 951-23-4281-2

Linnealla ei ole kovin paljoa ystäviä, kunnes räväkkä ja huumorintajuinen Pia tulee hänen elämäänsä. Heistä tulee hyvät ystävät, he pitävät hauskaa ja kertovat toisilleen kaiken maan ja taivaan välillä. Pialle kuitenkin tapahtuu jotain, mistä hän ei halua puhua, eikä se koskaan selviä, sillä Pia tekee itsemurhan. Linnea on surun murtama, mutta tuntee myös vihaa ja syyllisyyttä. Miksi Pia meni tekemään tämän? *Sielunsiskot* aloittaa kolmiosaisen kirjasarjan, joka kertoo Linnean elämästä.

Mori, Kyoko : Shizukon tytär

Helsinki : WSOY, 1999. 250 s. ISBN 951-1-15537-7

Sillä aikaa, kun 12-vuotias Yoki on koulussa, kotona äiti päättää ottaa itseltään hengen. Hän on jättänyt Yokille kirjeen, jossa selittää miksi päätyi tähän. Nyt Yokin täytyy pärjätä maailmassa ilman äitiään. Hän saa voimia muistoistaan, ja voi yhä tunkea äitinsä rakkautta ja kannustuksen lähellään. Kirjassa kuvataan kauniisti japanilaista elämäntapaa, nuoren tytön selviytymistä ja luottamista elämään vaikeinkin aikoina.

Niskanen, Kirsi-Marja : Vastaamatta jääneet puhelut

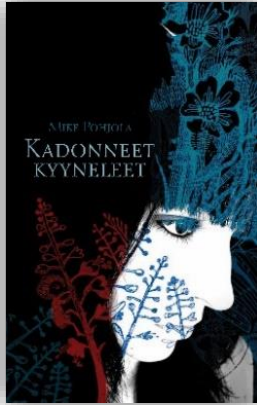
Helsinki : Otava, 2006. 143 s. ISBN 978-951-1-20965-2

Aten kaveri Haba kuolee eräänä iltana auto-onnettomuudessa. Poliisi sanoo, että tie oli liukas ja kuljettajalla liikaa vauhtia... Atte ei voi uskoa tapahtunutta todeksi. Miten voi olla? Haba, kaveripiirin luotettu ilopilleri on kuollut. Poissa. Miten kaverin kuolemasta voi selviytyä? Kirjassa seurataan Aten ja kaveriporukan elämää Haban kuoleman jälkeen.

Persson, Gunilla Linn : Jäätynyt sydän

Helsinki : Tammi, 1998. 159 s. ISBN 951-31-0469-9

10-vuotiaan Allisin paras kaveri Ann jää auton alle ja kuolee. Allis tuntee jäävänsä aivan yksin. Hän ei halua unohtaa Annia eikä tutustua uusiin ystäviin. Kaikki sanovat vain, että elämä jatkuu ja nyt pitää katsoa eteenpäin... ”Mennyt on mennyttä”. Mutta suru kulkee Allisin mukana. Kun hänen täytyy muuttaa mummolaan asumaan ja mennä uuteen kouluun, hän tapaa Siggen. Yhdessä he alkavat hoitaa loukkaantunutta lintua ja heistä tulee ystäviä. Allis huomaa, ettei Annia tarvitse silti unohtaa.

Pohjola, Mike : Kadonneet kyyneleet

Helsinki : Gummerus, 2008. 233 s. ISBN 978-951-20-7660-4

Roosan isä on kuollut ja äitiä ei juuri näy. Koulunkäynti ei kiinnostanut. Koulukuraattoreille hän on kyllästynyt puhumaan.

Toisaalla taas asustaa kaksi airista, Punakaneli ja Omenaruusu. Heidän kotisaarensa on uppoamassa veden alle. Punakaneli lähtee ja yrittää houkutella Omenaruusua mukaan. Omenaruusu kuitenkin järkyttyy ja vaipuu horrokseen. Herättämiseen tarvitaan airiin kyyneleitä.

Fantasiakirjassa Roosan ja Punaruusun elämät nivoutuvat yhteen heidän metsästäessä kadonneita kyyneleitä.

Saalo, Venla : Kirkkaalla liekillä

Karkkila, Pirkkala : Robustos, 2012. 240 s. ISBN 978-952-5758-17-7

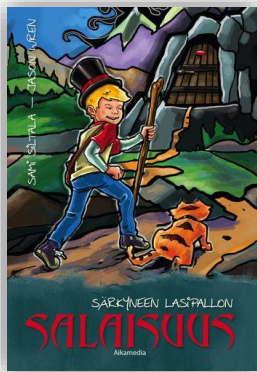
Veljen kuoleman jälkeen ysiluokkalaisen Maarian elämä on ollut vaikeaa. Äiti on vain varjo entisestään, ja ystävät ovat jättäneet. Maarian tuska purkautuu väkivaltana ja tuhopolttoajatuksina. Hän haluaisi polttaa kaiken vanhan maan tasalle ja aloittaa alusta. Ainoa joka Maariaa kiinnostaa on basisti Pete, ja hänelle Maaria voi puhua vaikeistakin asioista. Kirja kuvaa läheisen menettämistä, yksinäisyyttä, kapinaa, kasvukipuja ja itsensä löytämistä.

Schuurman, Nora : Auringonkukkatalvi

Helsinki : Otava. 2005. 156 s. ISBN 951-1-20515-3

Kun ysiluokkalaisen Emman äiti kuolee, hänen täytyy siskonsa kanssa muuttaa isän luokse vanhaan rintamamiestaloon. Muutokset ovat vaikeita molemmille tytöille. Sopeutuminen uuteen paikkaan ja äidin kuolema ovat vaikeita asioita käsitellä. Kiireinen isä ei huomaa tyttöjen hätää. Emma turvautuu ratsastusharrastukseen, kun taas vitosluokkalainen Sanni sulkeutuu ja muuttuu hiljaiseksi. Edessä on vaikea talvi, mutta toisensa tukemana tytöt pärjäävät.

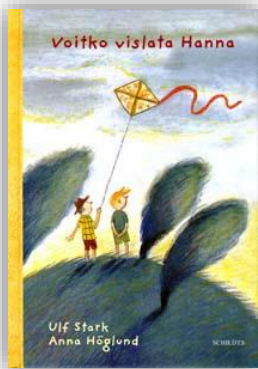

Siltala, Sami : Särkyneen lasipallon salaisuus

Aikamedia, 2014. 96 s. Kuvitus: Jason Wren. ISBN 978-952-252-037-1

Aleksin isä on kuollut, ja pojan sisintä kalvaa suru, jonka nimi on Möykky. Möykky saa Aleksin itkemään, raivoamaan, unohtelemaan asioita... Se tuntuu vain voimistuvan ja ottavan vahvemman otteen Aleksista. Alekski tuntee myös syyllisyyttä isänsä kuolemasta. Fantasiatarinassa poika alkaa selvittää särkyneen lasipallon salaisuutta puhuvan kissan Ropposen kanssa.

Tuttu aikuinen voi lukea kirjaa lapselle, jonka elämässä on surua, ja vanhemmat lapset voivat lukea kirjaa myös itsekseen. Kirjan lopussa on ohjeita aikuiselle lapsen suruun liittyen. Sieltä löytyy myös lista kysymyksiä, joita voidaan miettiä yhdessä lapsen kanssa. Kirja sopii myös lapsiryhmille luettavaksi ja ennaltaehkäiseväksi sielunhoidoksi.

Stark, Ulf : Voitko vislata Hanna

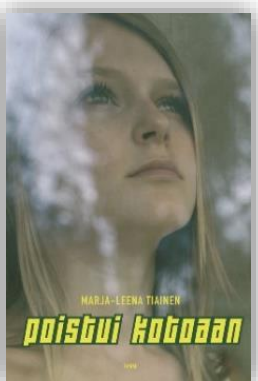
Schildts, 2005. 57 s. Kuvitus: Anna Höglund. ISBN 951-50-1485-9

Pera haluaa itselle isoisän, koska muillakin on. Vanhainkodilta sellainen löytyykin! He tekevät yhdessä kaikkea kivaa, opettelevat viheltämään ja isoisä kertoo tarinoita. Eräänä päivänä häntä ei enää löydykään vanhainkodilta... Kaikenikäisille tarkoitettu tarina, jossa kerrotaan hienovaraisesti mutta rehellisesti kuolemasta.

Syvälä, Maria : Onnen tyttö

Karkkila, Pirkkala : Robustos, 2007. 157 s. ISBN 978-952-99500-6-5

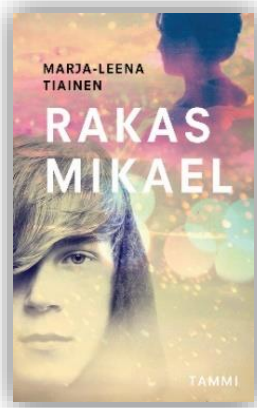
Kirja koostuu nelosluokkalaisten Kertun kirjoittamista kirjeistä äidilleen taivaaseen. Kirjeet katoavat postilaatikosta, mutta äiti ei koskaan vastaa. Kertun on vaikea ymmärtää, että äiti ei enää koskaan palaa.

Tiainen, Marja-Leena : Poistui kotoaan

Helsinki : Tammi, 2005. 302 s. ISBN 951-31-3443-1

16-vuotias Mikko nousee puolen yön aikaan junasta, eikä häntä ole sen jälkeen nähnyt kukaan. Mikko on kadonnut jäljettömiin. Kirjassa seurataan isosiskon Hannan näkökulmasta tilannetta, johon kukaan ei osaa varautua. Elämä epä tietoisuuden kanssa on tuskallista. Hanna yrittää itsekin ottaa selvää siitä mitä on tapahtunut, ja koulunkäynti ja ihmissuhteet kärsivät.

Tiainen, Marja-Leena : Rakas Mikael

Helsinki : Tammi, 2013. 2. painos. 263 s. ISBN 978-951-31-1330-8

Koskettavan rosoinen tarina, jonka kertojana on 16-vuotias pyöräonnettomuudessa kuollut Mikael. Mikaelia jäävät kaipaamaan vanhempien ja isoveljen lisäksi bändikaverit ja tyttöystävä Roosa, joka huomaa odottavansa Mikaelin lasta.

Tihinen, Mimmu : Sokerista, kukkasista

Gummerus, 2006. 93 s. ISBN 951-20-7161-4

15-vuotiaan Mintun kaksoissisko Melissa kuolee yllättäen. Vaikka he olivat kaksosia, he olivat luonteeltaan ja ulkonäöltään erilaisia: Minttu poikamainen ja järkevä, Melissa kaunis ja suosittu. Minttu ei välittänyt Melissan pinnallisista kavereista. Sisarusten viimeiseksi sananvaihdoksi jäi riita jogurttipurkista. Mutta nyt Melissa on kuollut, ja tilalla on valtava suru.

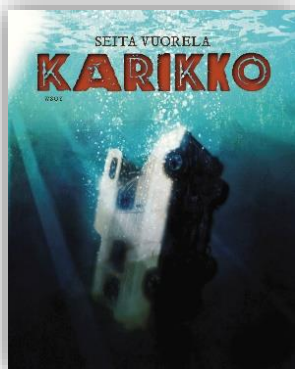
Vinje, Kari : Pekka ja kaksi käsinettä – Kirja kuolemasta

Perussanoma, 1999. 71 s. Kuvitus: Vivian Zahl Olsen. ISBN 951-888-282-7

Kertomus pienestä pojasta, jonka pikkusisko ei yhtenä aamuna enää herääkään. Kirjassa seurataan Pekan silmin siskon kuoleman jälkeistä aikaa: äidin ja isän surua, Pekan omia mietintöjä, kysymyksiä ja pelkoja. Miksi sisko haudataan maahan? Enhän aiheuttanut siskon kuolemaa, kun joskus olen siskoa nipistänyt... Missä sisko nyt on?

Vuorela, Seita : Karikko

Helsinki : WSOY, 2012. 357 s. ISBN 978-951-0-38640-8

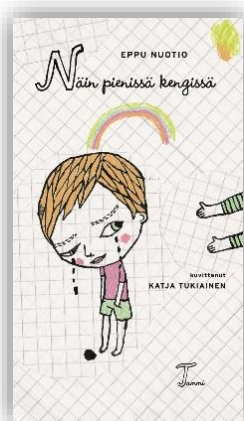
Veljekset Mitja ja Vladimir lähtevät äitinsä kanssa ajelulle, kunnes he päätyvät eräälle leirintäalueelle, jota kutsutaan viimeiseksi rannaksi. Siellä on myös villi poikajoukko ja valkoasuinen tyttö, johon Mitja ihastuu. Mystinen, maagista realismia edustava kirja kertoo moniulotteisesti Vladimirin, Mitjan ja valkoasuisen tytön äänellä tapahtumista viimeisellä rannalla. Viimeinen ranta ei ole sitä, miltä aluksi näyttää, vaan kaikella on tarkoituksensa. *Karikko* on tarina surusta, kuolemasta ja luopumisesta.

Kuronen, Kirsti : Paha puuska

Hämeenlinna : Karisto, 2015. 75 s. ISBN 978-951-23-5882-3

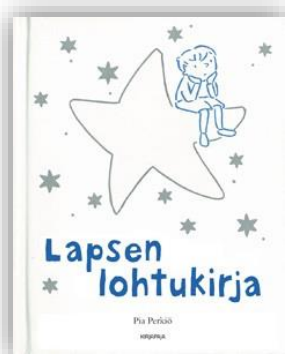
Runomuotoon kirjoitettu tarina kertoo 14-vuotiaan Hillan silmin veljen itsemurhasta. Sokki, epäusko, suru ja vastaamatta jääneet kysymykset kalvavat Hillaa. Hän menee usein metsään kivelle istumaan ja puhumaan veljelleen. Suorapuheiset ja tunnetta täynnä olevat runot vievät tarinaa eteenpäin.

Nuotio, Eppu : Näin pienissä kengissä

Helsinki : Tammi, 2003. 48 s. Kuvitus: Katja Tukiainen. ISBN 951-31-2047-3

Runoja pienistä ja suurista suruista ja murheista. Joskus suru helpottaa, kun niistä voi puhua tai kirjoittaa. Nuotio on käynyt luke-massa näitä runoja kouluissa, ja kertoo että monesti on jälkeensä joku tullut kertomaan omasta murheestaan.

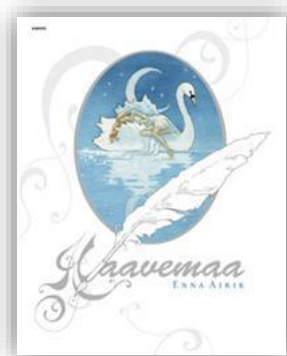

Perkiö, Pia : Lapsen lohtukirja

Helsinki : Kirjapaja, 2009. 45 s. ISBN 978-951-607-967-0

*”Kaikki hyvä maailmassa kertoo Jumalasta.
Lohduttaen auttaa Hän pientäkin lasta.”*

Sisältää hengellisiä runoja, joiden tarkoitus on lohduttaa ja tukea lasta surun keskellä. Aikuisen voi runojen avulla vastata lapsen esittämiin vaikeisiin kysymyksiin.

Airik, Enna : Haavemaa

Hämeenlinna : Karisto, 2012. 30 s. ISBN 978-951-23-5547-1

Isänsä ja äitinsä menettänyt orporyttö Aana saa Oili-tädiltään lahjaksi hopeisen päiväkirjan. Kirja onkin oikea taikakirja! Aana kirjoittaa siihen tarinaa Haavemaasta ja öisin hän seikkailee siellä. Haavemaassa kipeimmätkin toiveet toteutuvat.

Andersen, Hans Christian : Pieni tulitikkutyttö

Helsinki : Lasten Keskus, 1983. ISBN 951-626-442-5

Klassikkosatu köyhästä tytöstä, joka uudenvuodenaattona ei uskalla mennä kotiin, koska ei ollut saanut yhtään tulitikkua myytyä. Hän menee seinän vierelle istumaan, ja alkaa sytytellä tikkuja yksi kerrallaan, jotta saisi niistä vähän lämpöä. Hän näkee tulitikun valossa ihania asioita! Mummonkin, joka on taivaassa. Mutta kun aamu valkenee, tyttö löytyy kuolleena seinän viereltä. Satu on sydäntä särkevä, mutta omalla tavallaan lohdullinen kertomus kuolemasta.

Bourguignon, Laurence : Vanha elefantti

Helsinki : Lasten keskus, 2005. Kuvitus : Valerie d'Heur. ISBN 951-627-545-1

Vanha elefantti ja pikku hiiri ovat ystävyksiä. He asustavat saman puun alla ja tekevät kaiken yhdessä. Vanhan elefantin kunto alkaa kuitenkin heikentyä, ja hänen on tullut aika lähteä elefanttien maahan. Pikku hiiri ei haluaisi, että vanha elefantti lähtee. Lopulta hän ymmärtää, että siellä ystävän on parempi olla. Kirja kertoo surusta ja luopumisen tuskasta.

Chichester Clark, Emma : Koirien taivas

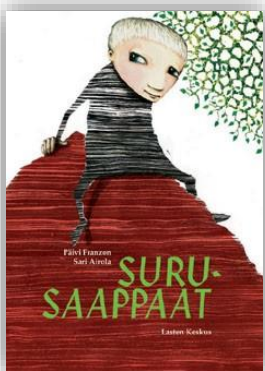
Karkkila : Kustannus-Mäkelä, 2003. ISBN 951-882-334-0

Koiravanhus Niki menee eräänä iltana nukkumaan, mutta herää aamulla taivaasta. Sieltä hän seuraa pientä Arto-poikaa, joka on jäänyt Nikiä ikävöimään. Voi kunpa Niki voisi kertoa Artolle, että taivaassa on hyvä olla!

Durant, Alan : Aina ja ikuisesti

Karkkila : Kustannus Mäkelä, 2004. Kuvitus: Debi Gliori. ISBN 951-882-389-8

Saukko, myyrä, kettu ja jänis ovat ystävykset, jotka asustavat samassa talossa metsän keskellä. Eräänä päivänä kettu kuolee ja ystäväistä tulee hyvin surullisia. Syksy menee ohi ja talvikin melkein, kun he surullisena istuvat mökissään. Kun he alkavat muistella ketun kommelluksia, he ymmärtävät, että kettu elää aina heidän muistoissaan ja sydämessään.

Franzon, Päivi : Surusaappaat

Helsinki : Lasten keskus, 2006. Kuvitus : Sari Airola. ISBN 951-627-591-5

Kun Eemin rakas mummo kuolee, perheeseen laskeutuu hiljaisuus. Eemin sydämessä painava surumöykky kasvaa kasvamisestaan, ja Eemi haluaisi kovasti puhua mummosta. Eemi opettaa myös muulle perheelle, että surusta saa ja kannattaa puhua.

Gray, Nigel : Pikkunallen isoisä

Karkkila : Kustannus-Mäkelä, 2000. Kuvitus : Vanessa Cabban. ISBN 951-873-972-2

Pikkunallen ukki kertoo hauskoja tarinoita nuoruuden kepposista, ja pikkunallen mielestä ukin luona on mukava käydä. Eräänä päivänä rakas ukki joutuukin sairaalaan. Nyt on pikkunallen vuoro kertoa ukille tarina. Mutta kun tarina loppuu, ukki ei enää herää.

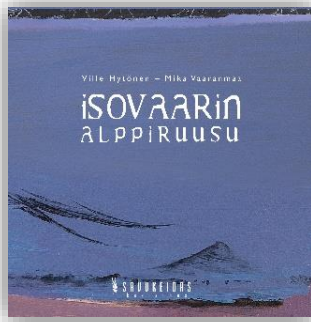

Hartman, Bob : Tilkkutaulu

Hämeenlinna : Päivä, 2011. Kuvitus: Susie Poole. ISBN 978-952-475-503-0

Kun Tonin ukki kuolee, Tonista tulee hyvin surullinen. Mummo päättää ommella tilkkutaulun, jonka avulla hän kertoo Tonille Jumalasta, kuolemasta ja taivaasta.

Hytönen, Ville : Isovaarin alppiruusu

Savukeidas, 2015. Kuvitus: Mika Vaaranmaa. ISBN 978-952-268-126-3

Pieni poika näkee vaarinsa pitkästä aikaa. Vaari on kuollut, mutta on tullut kertomaan pojalle minne on mennyt ja minne kaikki lopulta päätyvät. Hän näyttää kaunista metsää, jonka puut ovatkin aivan erityisiä. Tarinassa kuolema ei olekaan lopulta niin pelottava asia.

Jalonen, Riitta : Tyttö ja naakkapuu

Helsinki : Tammi, 2004. Kuvitus: Kristiina Louhi. ISBN 951-31-3085-1

”Minä tiedän ikävän. Se on sellaista, jonka tuntee joka puolella itsessään. Eniten se tuntuu vaatteiden sisällä, mutta minä en tarkalleen tiedä missä. Joskus se sattuu kurkkuun ja korviinkin.”

Pieni tyttö odottaa äitiään naakkapuiden alla sillä aikaa, kun äiti on ostamassa junalippua uuteen paikkaan. Muistot kuolleesta isästä tulivat mieleen. Tyttö oivaltaa, että vaikka isä ei ole enää täällä, muistot eivät katoa.

Jefferies, Stephanie : Joel

Hämeenlinna : Päivä, 2005. 29 s. Kuvitus: Jacqui Thomas. ISBN 952-475-053-8

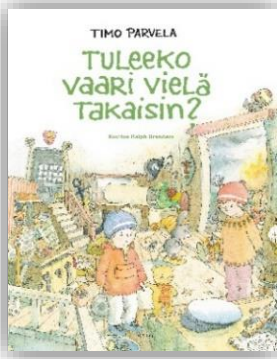
Martti tervehtii aina Joelia ja hänen ystäviään, kun he kävelevät hänen talonsa ohi. Yhtäkkiä Martti ei enää ole tervehtimässä, sillä tämä kuolee liikenneonnettomuudessa. Joel suree Martin kuolemaa, ja miettii mihin tämä on nyt mennyt? Miksi hän kuoli? Kirjassa on kristillinen lähestymistapa kuolemaan.

Korolainen, Tuula : Kissaenkeli muuttaa taivaaseen

Helsinki : Tammi, 1999. Kuvitus: Leena Lumme. ISBN 951-31-1524-0

Aleksi istuu mietteliäänä portailla ja suree, koska Roope-kissaa ei enää ole. Yhtäkkiä pensaikosta kuuluu rytinää, ja siellähän Roope on! Roopella vain onkin siivet. Vekkuli kissa tuli viettämään vielä viimeisen päivän Aleksin kanssa, ennen kuin muuttaa pysyvästi taivaaseen.

Parvela, Timo : Tuleeko vaari vielä takaisin

Helsinki : WSOY, 2009. Kuvitus: Ralph Branders. ISBN 978-951-0-34380-7

”Kun muut menivät ulos, Elias piirsi kuvan, jossa vaari oli ongella. Hetken mietittyään Elias piirsi vaarin selkään pienet siivet.”

Eliaksen ja Oulan vaari kuolee yllättäen. Pojat surevat vaarin kuolemaa kumpikin omalla tavallaan. Vanhemmat vastaavat poikien esittämiin vaikeisiin kysymyksiin kuolemasta.

Robberecht, Thierry : Eeva kadonneiden siskojen maassa

Helsinki : Lasten keskus, 2004. ISBN 951-627-491-9

Elisa ja Eeva olivat erottamattomia ja jakoivat keskenään kaikki salaisuudet. Nyt Elisaa ei enää ole, sisko on kuollut. Eeva matkustaa kadonneiden siskojen maassa, missä huoneet ovat liian suuria ja illat liian pimeitä. Joskus pilvetkin näyttävät Elisalta, mutta katoavat sitten. Kun aika kuluu, tuska ei ole enää niin suuri ja suru löytää paikkansa sydäimestä.

Surojegin, Pirkko-Liisa : Maahisen viimeinen matka

Helsinki : Otava, 1995. ISBN 951-1-13851-0

Juurimaahisten kansan vanhin maahinen kertoo muille, että hänen on nyt lähdettävä viimeiselle matkalleen. Maahinen matkustaa utuisen havumetsän halki, tapaa väillä monia metsän asukkeja ja pohtii matkansa tarkoitusta. Kirja kuvaa kauniisti siirtymistä tuonpuoleiseen.

Teckentrup, Britta : Muistojen puu

Helsinki : Lasten keskus, 2013. ISBN 978-952-288-013-0

Eräänä päivänä kettu tuntee olonsa väsyneeksi ja nukahtaa lumisella aukiolla ikuisen uneen. Seuraavana päivänä metsän eläimet kerääntyvät ketun ympärille ja he ovat hyvin surullisia. Vuorotellen he kertovat parhaista muistoistaan ketun kanssa. Vaikka ystävä on poissa, muistoissa hän tulee aina olemaan. Muistoista kasvaa puu, jonka suojassa metsän eläimet elävät.

Thun, Margareta : Enkelimuku

Helsinki : Tammi, 1990. 39 s. Kuvitus: Chris af Enehielm. ISBN 951-30-9516-9

7-vuotiaan Veeran pikkuveli Olli kuolee ja Veerasta tulee niin surullinen, että ruokakaan ei maistu ja vatsaa kivittää. Muutaman päivän päästä Veera huomaa, että Olli on muuttanut enkeliksi. Kun lastenhuoneessa painaa oikeaa kohtaa tapetista, sitä mihin Olli aina ennen nojaili, pikkuveli tulee esiin. Veera alkaa kertoa hänelle päivän tapahtumista ja kirjoittaa veljelle runoja. Kukaan muu ei pysty Onnia näkemään, se onkin Veeran ikioma salaisuus.

Topelius, Zacharias : Koivu ja tähti

Kirjassa Suomalaisten satujen helmiä (toim. Jaatinen, Eila)

Helsinki : Kirjapaja, 2000. Sivut 243-250. ISBN 951-625-667-8

Koivu ja tähti on yksi Topeliuksen tunnetuimmista saduista. Se on tarina sisaruksista, jotka vietiin isonvihan aikaan Venäjälle. Kymmenen vuotta on kulunut ja he kuulevat, että kotona Suomessa on nyt rauha. He lähtevät matkalle kohti kotia, muistonaan vain kotipihaan koivu ja sen oksien lomasta iltaisin pilkottava tähti. Pitkällä matkan varrella heitä ilmestyy opastamaan kaksi lintua. Myöhemmin he ymmärtävät, että linnut olivat heidän edesmenneet siskonsa.

Tarinan perinteinen versio löytyy monista satukirjoista, mutta myös moderniin muotoon kirjoitettuna kirjasta *Topeliuksen lukemisia lapsille* (WSOY, 2013).

Varley, Susan : Mäyrän jäähyväislahjat

Helsinki : Lasten Keskus, 1996. 2. korjattu painos. ISBN 951-627-082-4

Mäyrä on jo vanha ja tietää kuolevansa pian. Hän ei enää pysy ystäviensä mukana. Eräänä iltana hän menee nukkumaan, eikä aamulla enää herää. Ystävät ovat suruissaan. Mäyrän antamien jäähyväislahjojen avulla he alkavat muistella mitä kaikkea mäyrä on heille opettanut, ja ovat kiitollisia, että mäyrä oli heidän elämässään iloa tuomassa.

A

Aalto, Kirsti	26
Aarnitaival, Saraleena	35
Ahern, Cecelia	30
Aho, Sulo	24
Airik, Enna	53
Andersen, Hans Christian	53
Ansio, Marleena	24
Anttila, Leena	21

B

Beard, Philip	45
Bechdel, Alison	41
Bendt, Ingela	3
Blomqvist, Anni	12, 13
Blume, Judy	45
Bonsdorff, Meiju.....	40
Bourguignon, Laurence	53
Brown, Helen.....	13

C

Carswell, Jonathan	13
Chichester Clark, Emma	53
Cleave, Chris	30
Cleve, Elisabeth	3
Collard, Dianne B.....	24
Conroy, Pat.....	30, 31

D

Didion, Joan.....	13
Dieckmann, Maijaliisa	20
Dillon, Lucy	31
Durant, Alan	54
Dyregrov, Atle	3

E

Eerola, Eeva.....	25
Ekola, Hanna.....	4, 14, 21, 36
Ellilä, Kirsti	31

Elstad, Gunnar.....	25
Engblom, Katariina.....	4
Engström, Katarina	25
Enwald, Liisa.....	40
Erjanti, Helena	4
Erlingsson, Fridrik.....	46

F

Falk, Sonja	25
Flink, Henri.....	36
Forsström, Sari.....	11
Franski, Rauni.....	11
Franzon, Päivi.....	54
Friedman, Russell.....	6

G

Gaarder, Jostein	46
Gambotto, Antonella	14
Gootman, Marilyn E.....	43
Gothóni, Raili	26
Gray, Nigel	54

H

Hallanoro, Heikki.....	32
Halme, Liisa	14
Halttunen, Ulla.....	5
Hammarlund, Claes-Otto	5
Harmaja, Saima	37
Hartman, Bob.....	54
Hauhio, Elisa.....	46
Heikkinen, Jouko M. V.	25
Heiskanen, Tarja	23
Henschen, Helena	32
Holm, Tuija.....	5
Huikari, Susanna	37
Huovinen, Veikko	15
Hytönen, Ville	55
Hämäläinen, Riitta	37
Härkönen, Anna-Leena	15

J	
Jaatinen, Eila.....	15, 57
Jaeger, Helen.....	26
Jalonen, Riitta.....	55
James, John W.....	6
Jeffs, Stephanie.....	55
Juurikkala, Kaija.....	47
Juvonen, Ada.....	37
Jyräkoski, Eila.....	38
Järvinen, Esa I.....	47

K	
Kallio, Päivi.....	15
Karf, Gösta.....	16
Kaskinen, Anna-Mari.....	29, 38, 43
Kessler, David.....	7
Kinanen, Mare.....	7
Kinnaman, Gary D.....	26
Kloosterman, Brigitte.....	16
Koivukangas, Annika.....	38
Koivunen, Hannele.....	41
Kormilainen, Risto.....	26
Korolainen, Tuula.....	55
Koskimies, Tuula.....	24
Koskinen, Elina.....	16
Kuronen, Kirsti.....	52
Kübler-Ross, Elisabeth.....	7
Kyyhkynen, Tapio.....	27
Käsmä, Tarja.....	37

L	
Laakso, Seppo.....	22, 27
Laaninen, Tiina.....	22
Laitinen, Eija.....	47
Lappalainen, Tarja.....	27
Larcenet, Manu.....	42
Larsen, Judy Merrill.....	32
Lehtonen, Elisa.....	4
Leinonen, Anne.....	47
Leinonen, Maaria.....	39
Leppä, Asta.....	16
Levine, Peter A.....	7
Liehu, Heidi.....	39
Liehu, Rakel.....	39

Lind, Olli.....	17
Lindgren, Astrid.....	47
Lindqvist, Martti.....	17, 28
Lintunen, Martti.....	44
Loe, Erlend.....	33
Lounela, Viena-Inkeri.....	29

M	
Mazetti, Katarina.....	48
Merrington, Bill.....	44
Miettinen, Jenna.....	21, 44
Moisseinen, Hanneriina.....	42
Mori, Kyoko.....	48
Morottaja, Taina.....	33
Mustonen, Ilmari.....	17
Mustonen, Saara.....	18
Mähönen, Mervi.....	33
Mäkinen, Heta.....	18
Mämmi, Eija.....	40

N	
Niskanen, Kirsi-Marja.....	48
Nissinen, Leena.....	8
Nuotio, Eppu.....	52

O	
Olkinuora, Hilikka.....	28

P	
Paakkala, Satu.....	46
Paasi, Kauko.....	18
Palosaari, Eija.....	8
Parvela, Timo.....	56
Paunonen-Ilmonen, Marita.....	4
Peart, Neil.....	19
Pedrosa, Cyril.....	42
Perkiö, Pia.....	28, 40, 52
Persson, Gunilla Linn.....	48
Pitkänen, Merja.....	27, 40
Pohjola, Mike.....	49
Poijula, Soili.....	9
Porio, Anja.....	9, 28
Porio, Ilkka.....	9
Pulkinen, Mari.....	10

R

Raittila, Anna-Maija.....	29
Rantalaiho, Anneli	23, 43
Raundalen, Magne	3
Reidunn, Kiuru.....	19
Repo, Hannele	25, 29
Riikonen, Teuvo V.....	19
Robberecht, Thierry	56
Ruishalme, Outi	10
Ryhänen, Timo.....	25
Rytkonen, Aino	40
Räty-Hämäläinen, Aino.....	36

S

Saalo, Venla	49
Saari, Salli	6, 10
Saaristo, Liisa	10
Sadinmäki, Jari.....	46
Sairanen, Petter.....	33
Salonen, Tuula.....	19
Schuurman, Nora	49
Sebold, Alice	34
Seppänen, Liisa.....	23
Sihvola, Arja.....	34
Siltala, Sami	50
Simonen, Leila	21
Sjöqvist, Suzanne.....	43
Smith Czerniak, Ruth	16
Solastie, Katariina.....	39
Soucy, Gaétan.....	34
Spiik, Karl-Magnus.....	19
Stark, Ulf.....	50
Storkey, Elaine.....	29
Suokas-Cunliffe, Anne	6
Surojegin, Pirkko-Liisa	56
Svärd, Sinikka	41
Syvälä, Maria	50
Säkkinen, Marjatta	21
Söderlund, Christina.....	39

T

Tamminen, Sirkka	11
Teckentrup, Britta	56
Teinilä, Mari	22
Thun, Margareta	57
Tiainen, Marja-Leena	50, 51
Tihinen, Mimmu.....	51
Tikka, Eeva	34
Topelius, Zacharias.....	57
Tuettu suru -projekti.....	11, 12
Tupala, Terttu	38
Turunen, Tuija.....	5
Tyler, Anne.....	35
Tähtinen, Paula	5

U

Uusitalo, Tuula	11
Uusitorppa, Aino-Kuutamo	45

V,W

Varley, Susan.....	57
Vettenterä, Minttu.....	35
Vida, Vendela	35
Vikström, John	29
Vikström-Jokela, Monica	45
Vilkka, Leena	22
Vinje, Kari.....	51
Virkki, Laura	41
Wisløff, Fredrik	30
Wolterstorff, Nicholas.....	20
Wright, Joanna.....	13
Vuorela, Seita.....	51
Vuorenmaa, Jaakko.....	28
Välimäki, Elina.....	23

Y

Ylikarjula, Simo.....	12
Yliruusi, Katarina	36

Å

Åberg, Christer	20
-----------------------	----

A		H	
Aada ja pimeyden lapset	47	Haavemaa	53
Aaltojen soitto.....	30	Haikea on aika jäähyväisten : Lohdituksen sanoja suruun	36
Aika lohdutukselle	25	Hautuukoti – Tragikoominen perheeni....	41
Aina ja ikuisesti.....	54	Hiljainen kesä.....	34
Ajanvirrassa	33	Hitaasti vaalenevat varjot - Kirjoituksia surusta ja luopumisesta.....	21
Appelsiinityttö	46	Hunnutettu	37
Auringonkukkatalvi.....	49	Hädän hetkellä – Psykkisen ensiavun opas	6
Auttamisen rajoilla - Myötätuntouupumisen synty ja ehkäisy8		Hän on kanssani kumminkin - Vanhempansa menettäneet lapset ja nuoret kertovat	43
C		Hän pyyhkii heidän silmistään kyöneleet – Sanoja surussa	25
Cleo - How a small black cat helped heal a family	13	Häpeästä myötätuntoon – Näkökulmia vakavaan traumatisoitumiseen	6
E		I	
Eeva kadonneiden siskojen maassa	56	Ihmisen lähellä – Hengellisyys hoitotyössä	26
Ehditkö istua vierelläni?	27	Ikävistä pohjattomin – Sisaruksen menettäneiden tarinoita	21
Ei kai hän vaan ole kuollut?.....	19	Isovaarin alppiruusu.....	55
Ei turhaa tummat päivät	36	Isä - Father	41
Ei unohdu koskaan - Henkirikoksen jäljet.....	23	Isän suru.....	19
Eikä merta enää ole.....	12	Isäni, Miksi	19
Elämä ja kuolema - Suomalaisten kirjoituksia kuoleman kohtaamisesta ..	21	J	
Elämä satuttaa – Kriisit ja niistä selviytyminen	10	Joel	55
En tahdo kosta - Susanne Gesken tarina	13	Jokin astalo	16
Enkelimuksu	57	Jonakin päivänä kaduttaa	35
Et ole yksin – Hiljaisia hetkiä lohdutuksen lähteellä	24	Jäljellä muisto – Elämää puolison menettämisen jälkeen.....	22
G		Jälkeen Kasperin	34
Ghost Rider – Taipaleita toipumisen tiellä	19	Jää hyvästi.....	35
		Jäätynyt sydän	48

K

Kadonneet kyöneleet	49
Kahvikupillisen verran – ajatuksia surusta ja kuolemasta.....	37
Kaipauksen aika.....	32
Kaipauksen tuolla puolen.....	38
Kaivatut	31
Karikko.....	51
Kerro minulle taivaasta – Kun kuolema koskettaa.....	43
Kirkkaalla liekillä.....	49
Kissaenkeli muuttaa taivaaseen.....	55
Kitara soi niin hiljaa – Miehet puhuvat surustaan	22
Koirien taivas.....	53
Koivu ja tähti	57
Kokovartalosuru	38
Kolme varjoa	42
Kriisikeskustelu – kriisituki, jälkipuinti, stressin ja konfliktien käsittely.....	5
Kuin lintu pesäkolossa - Kristillisen lohdutuksen lähteille	25
Kuin salama kirkkaalta taivaalta – Kriisit ja niistä selviytyminen	10
Kun elämä pysähtyi – Lapseni on poissa ..	16
Kun elämä satuttaa	25
Kun kaikki on toisin – Sanoja suruun.....	40
Kun pieni lapsi kuolee	3
Kun Sampo on poissa	14
Kun sieluni särkyi.....	15
Kun suru on suurin - Lohdutuksen sanoja	41
Kun tiikeri herää - Trauma ja toipuminen...	7
Kun toinen on poissa – Yksin jääneen selviytymisen keinot	20
Kun ystävä kuolee – Kirja nuorille surusta ja selviytymisestä.....	43
Kuolema on	12
Kuolemaa väkevämpi	17
Käsi kädessä surussa	27

L

Lapsen lohtukirja.....	52
Lapsen suru	3
Lapseni on poissa	29

Lapseni on tapettu – Poikani Ville Lindin elämä muille isille ja kasvattajille opiksi	17
Lapsi ja kriisi – Selviytymisen tukeminen...	9
Leskenlehti.....	14
Liian iso ikävä - Nuoret kertovat surukokemuksistaan.....	43
Liian nuori	44
Lintu lensi ikkunaan	18
Lohdun sanoja suruun	39
Lohduttajani surussa – Lohtua synkimpiin hetkiisi	26
Lohdutuksen polulla	38
Lohtu – Kirja surevalle	29
Lokkeja rakastava veli	47
Loppuunkäsittely	15
Lopun elämää – Itsemurhan tehneiden läheiset kertovat.....	22
Lupa särkyä - Kriisistä elämään.....	8
Läsnä ja lähellä – Opas kuolemaa ja surua kohtaaville vapaaehtoisille	4
Läsnäolosi on lohdutus	35

M

Maagisen ajattelun aika.....	13
Maahisen viimeinen matka.....	56
Matka valoon – Kriisistä voi toipua.....	5
Meri yksin ystäväni	13
Minun suruni – Aikuisen opas.....	5
Minun suruni – Surutyökirja lapsille ja varhaisnuorille	5
Muisti on unta.....	33
Muistojen puu.....	56
Muleum.....	33
Mäyrän jäähyväislahjat.....	57

N

Nuku nurmilintu – lapsi on poissa – runo lohduttaa surevaa.....	39
Näin pienissä kengissä	52
Näkymättömän paino	17

O

Oma taivas	34
------------------	----

On surun aika – Tueksi läheisen kuoleman kohdatessa	27
Onnen tyttö	50
Ota hänet vastaan – Sanoja suruun	29
Otan osaa	21, 29

P

P.S. Rakastan sinua	30
Paha puuska	52
Pekka ja kaksi käsinettä – Kirja kuolemasta	51
Peli poikki Juho	47
Pidä isää kädestä! - Kaksivuotias kriisiterapiassa	3
Pieni tulitikkutyttö	53
Pieniä voittoja 3 - Millä on väliä	42
Piilo – Kirja lapsille ja nuorille, jotka surevat	44
Pikkunallen isoisä	54
Pimennys – Itsemurhamuistelmat	14
Poikani ääni	30
Poistui kotoaan	50
Pojan kuolema	15
Päätän antaa anteeksi – Matka tiivisti Jumalan kanssa	24

R

Rajansa kaikella - Miten estää myötätuntopuupumisen?	8
Rakas lapseni – Kertomuksia lapsen kuolemasta	22
Rakas Mikael	51
Rakastavat	35
Rakkaus ei koskaan häviä	33
Rakkaus on väkevämpi	28
Riikka, tyttäreni taivaassa	18
Riippakivi	36
Rikoksen varjossa	32
Ritari Benjamin kyyhkynen	46

S

Sanat jotka muistetaan surun päivinä	40
Sano suruasi rakkaudeksi	36
Sara	18

Shizukon tytär	48
Sielunsiskot	48
Sinua en unohda - Lapsensa menettäneet kertovat	23
Sinulle, joka olet menettänyt läheisesi	30
Sinä et hävinnyt	16
Sinä olit lahja	37
Siskoni Zoe	45
Sokerista, kukkasista	51
Sun haltuus, rakas Isäni	26
Sureva lapsi ja koulu	3
Surevan lapsen kanssa	11
Suru	46
Suru elämän työkaluna	27
Suru ja surevat – Surevien hoitotyön perusteet	4
Suru ja surutyö	7
Suru, suuri tyranni	40
Surukirja	25
Surulaulu pojalleni	20
Surulla on aikansa – Muistojeni kirja	4
Surun kosketus – Selkokieliisiä runoja	37
Surun puhuteltavana – omakohtaisia kokemuksia surusta	24
Surun päiväkirja – ja ilon	18
Surun satuttamat – Kertomuksia läheisen kuolemasta	23
Surun sisar on lohdutus	39
Surun sylissä – lohduttavia ajatuksia	40
Surun sylissä - Suomalaisten kokemuksia menetyksestä	10
Surun tie	28
Surun työstäminen – Toimintaohjelma kuoleman, eron tai muiden tunneperäisten menetysten työstämiseen	6
Surun vuosi	28
Surunauhalla sidotut – Läheisen itsemurha ja vertaistuki	11
Sururunoja 1 – Yö tulee hiljaa	40
Surusaappaat	54
Surussa ja toivossa – Martti Lindqvistin ajatuksia	28
Surusta toivoon	26
Surusta vesilintu nousee siivilleen	39

Surusäkki - Vertaisryhmätyöskentelyä lasten sururyhmille	7
Surutyö	9
Syvänteessä – Läheiseni päätti kuolla - kuinka selvisin surussa	20
Sä et tiedä miltä musta tuntuu.....	45
Särkyneen lasipallon salaisuus	50
Särkynyt sydän - Omainen ja itsemurha ..	23

T

Tiikerisilmä	45
Tilkkutaulu	54
Tuleeko vaari vielä takaisin?	56
Tulitikkutyttö	34
Tyhjä paikka – Surukirja	45
Tyttö ja naakkapuu.....	55

U

Uuden onnen jäljillä	31
----------------------------	----

V,W

Vaikeat jäähyväiset	16
Vain unen varjo – Kaipuun ja surun runoja	41
Vanha elefantti.....	53

Vastaamatta jääneet puhelut	48
Veljeni Leijonamieli.....	47
Vierelläsi – Sanoja suruun.....	28
Viivalla.....	32
Vilkutan enkelille.....	38
Voitko vislata Hanna	50
Vuorilla kruunatut – Eeva ja Erik Barendsenin marttyyrikertomus	17
Vuorovetten prinssi.....	31

Y

Yhdessä suru on helpompi kantaa – Opas lasten ja nuorten sururyhmien ohjaajille	12
Yhtäkkiä yksin – Leskeksi jääneet kertovat	24
Yli mahdollottoman - Itsemurha ja läheinen	11
Ystävä auttaa – Opas lähimmäiselle	9

Ä

Älä vielä lähde – Runoja vuosilta 2008-2009	39
Älä yritä unohtaa	44
Äläkä sure, Sakari.....	15